

DI'LL WEN DAN' BZOJ SAN JUAN

El Evangelio según
San Juan

en el
Zapoteco de Yalalag

La Liga Bíblica

Las Sagradas Escrituras para Todos

La ilustración en la página 52 por Horace Knowles es propiedad de
©The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972.

Las demás ilustraciones por Louise Bass son propiedad de
©The British & Foreign Bible Society, 1994.

Primera edición 2000

Versión electrónica
El Evangelio según San Juan
parte de **El Nuevo Testamento**
en el Zapoteco de Yalalag
zpu

©La Liga Bíblica, A.C., 2005
México, D.F.

ACLARACIONES SOBRE EL ALFABETO ZAPOTECO DE YALÁLAG

La mayoría de las letras con las cuales se escribe el idioma zapoteco son las mismas letras con las que se escribe el español, pero algunas representan sonidos un poco distintos. Además, ha sido necesario añadir otras letras para simbolizar algunos sonidos del zapoteco que no se encuentran en español.

La letra **j** se usa para escribir palabras como **jsio** *cebolla*, **yej** *pedra*.

La letra **ll** se usa para escribir palabras como **lla** *dia*, **yell** *pueblo*.

La letra **nn** se usa para escribir palabras como **нна'** *ahora*, **be'nne** *persona*.

La letra **r** se usa para escribir palabras como **ra'pe** *sombrero*, **llir** *comal*.

La letra **x** se usa para escribir palabras como **xa'** *mi papá*, **bexe** *tomate*.

La letra **xh** se usa para escribir palabras como **xhid** *gato*, **yoxh** *arena*.

Las vocales sencillas, **a**, **e**, **i**, **o**, se usan para escribir palabras como **ga** *nueve*, **de** *ceniza*, **yi** *hinchazón*, **to** *uno*.

Las vocales cortadas, **a'**, **e'**, **i'**, **o'**, se usan para escribir palabras como **ga'** *verde*, **lle'** *cántaro*, **yi'** *lumbre*, **yo'** *casa*.

Las vocales quebradas, **a'a**, **e'e**, **i'i**, **o'o**, se usan para escribir palabras como **ga'a** *canasto*, **ze'e** *pared*, **zi'i** *pesado*, **cho'o** *vámonos*.

DI'LL WEN DAN' BZOJ SAN JUAN

Jesucristo be'nn nzi'i Di'lle
gorje' goke' be'nnach

1 ¹ Kan' bxhete yellrion', ba zokze be'nnen' nzi'i Di'lle, na' zorenkze' Dios na', na' Lekze'n Diosen'. ² Ba zorenkze' Diosen' kan' bxhe yellriote. ³ Le'en bene' yeolol da de. Bibi de, da bxhe to wraze da bi ben be'nnen' nzi'i Di'll. ⁴ Le'en nse'e yel nban, na' yel nban ke'e na', naken ka to beni' dan' nseni' yichjra'llda'o yeolol be'nnach. ⁵ Beni'n nseni'n gan' nak xhole, na' da xcholen' bi bzoen wkwe'jen beni' ke'en.

⁶ Bzo to be'nn re Juan, na' bse'l Diosen' le'e. ⁷ Juan na' be'e di'll ke be'nnen' nsa'a beni' na', nench byeje' yeolol be'nnach ke'e. ⁸ Kere Juan na'n nak be'nnen' nsa'a beni'n, badeze' di'll ke be'nnen' nsa'a beni' ke yichjra'llda'o

be'nnachen'. 9 Ba bllin lla bra' beni' dan' nak dogarje, ba bra'n yellrio ni, nench wseni'n yichjra'llda'o noteze be'nne.

10 Be'nnen' nzi'i Di'll ba zokze' yellrio ni. La'kze Le'en bene' yellrion', be'nn ka' lla'a yellrio ni, bi gokbe'e akre' noxhan' nake'. 11 Gorje' radj be'nn wrall ke'e ka', na' zan be'nn wrall ke'e ka', bi byejele' ake' ke'e. 12 Bal akze' byejele' ake' ke'e, na' be'nn ka' llonlira'll Le'en, bene' nench nak ake' xhi'nn Dios. 13 Na' kere nnello nak ake' xhi'nn Dios dan' gorj ake' ni't xaxhna' ake' na'zen'. Na' lekze kere nak ake' xhi'nn Dios, dan' bzorén to be'nn byio to no're na' bzo xhi'nn ake'n, na' leska' kere dan' go'ne be'nn byio so xhi'ne' na'n; zan dan' benlira'll ake' Le'e na', na'llen' non Diosen' leake' ka xhi'ne'.

14 Na' be'nnen' nzi'i Di'll gorje' goke' be'nnach, na' bzorene' neto'. Na' bre'to' nake' to be'nn za'k xhen kwis, le toze Le'en nake' dogarje Xhi'nn Diosen', nllie're' lli'o be'nnach, badzejnie're' lli'o di'll li ke Diosen'. 15 Juan na' be'e di'll ke'e, bne'e:

—Di'll ke be'nn nin' badia' kan' bnia'n: “Be'nnen' za za'a, za'kll'e' ka nada', le ba zokze Le'en kan' bi nna soa' nada'.”

16 Le'en nllie're' lli'o kwis yeolol lli'o llonlira'll Le'e, zokze' llakrene' lli'o. 17 Le da Moisésen' bzejnie're' ley ke Diosen' da xozxta'ollo be'nn Israel ka', na' Jesucriston' be'nnen' bed na', badroe're nllie' Diosen' lli'o be'nnach, na' badzejnie're' lli'o di'll li ke Diosen'. 18 Nono zo be'nn ba bre're' Diosen', toze Xhi'ne' ti'ch na', be'nnen' nak dogarje Xhi'nn Dios be'nnen' zeteze ze'e kwite', Le'en ba bzejnie're' lli'o be'nnach, kan' nak yichjra'llda'o Xallo Diosen'.

**Juan be'nnen' bchoa be'nne
nis be'e xti'll Jesúsén'**

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

19 Na' be'nn ka' llnebia' be'nn Israel ka' lla'a Jerusalén na', bse'l ake' to chop bxoz ka', na' ye bale be'nn gorje rao dialla da Leví, be'nn llakrén bxoz ka', nench jannab akre' Juan na' noxha le'e. 20 Na' golle' leake' lixheje:

—Kere nada'n Criston' be'nnen' bexhll'o yeden'.

21 Na'll lle ake' le'e:

—¿Noxha rwe' cha'? ¿Rwe'n Elías be'nnen' be'e xti'll Dios kana' cha'?

Na'll lle'e leake':

—Kere nadkza'n.

Na'll bnnab akre' le'e da yobre:

—¿Rwe'n nako' be'nnen' yedtxijwe' neto' xti'll Dios cha'?

Na'll golle' leake':

—Kere nada'n.

22 Na'll bnnab akre' le'e da yobre:

—¿Noxha rwe' cha'? Nench yeto' be'nn ka' bse'l neto' ka'.

¿Bixha nekzo' ke kwino'?

23 Na'll goll Juan na' leake':

—Nada'n naka' be'nn nne zillj to latj dach, nia': “Lewasarj to nez li gan' te Xanllon'”, kan' bne da Isaías be'nnen' bdixjwe' xti'll Diosen' kana'.

24 Na' be'nn ka' jak rao Juan na', be'nn fariseo ake'n bse'l leake'.

25 Na'll lle ake' le'e:

—¿Bixchen llchoa'o be'nne nis, cha' bi nako' Cristo, na' ni ke nakzo' Elías, na' ni be'nnen' bexhto' yed yedye'e xti'll Dios na'?

26 Na'll lle Juan na' leake':

—Nada' llchoa' be'nne nis, zan radjre na', ba zo to be'nne bi nna gombia're. 27 Le'en za wroe'rawe' re', na' za'klle' ka nada', na' dan' nake' be'nn za'k na', ni ke za'kza' nada', ni jeze xhere' ke gak wlechja'.

28 Yeolol da kin' gok gan' nzi'i Betábara, dan' lli' chla' yeo Jordán gan' llchoa Juan na' be'nn ka' nis.

**Jesúsen' nake' ka xhi'r da'o ba llot be'nn Israel
ka' nench llazi'xhen Diosen' ke ake'**

29 Na' bateyó bre'e Juan na', zej Jesúsen' gan' ze'e na', na'll lle Juan na' be'nn ka' nao le'en:

—Lewiá ke ganni za'a be'nnen' ba brej Diosen', nench yedke'e xto'l be'nnach. Be'nn nin' nake' ka xhi'r da'o ba llot lli'o be'nn Israel, nench llazi'xhen Diosen' ke xto'l-llo. 30 Ke Le'en bia'a di'll, bnia': “Be'nnen' za za'a za'klle' ka nada', na' Le'en ba zokze' ka bi nna soa' nada'.” 31 Na' bi bnezra' noxhan' nake', bixha Dios na' bzejnie're' nada', ke len na' za'a zadchoa' be'nne nis, nench nneze yeolol be'nn Israel ka' noxhan' nake'.

32 Leska' bne Juan na':

—Bre'ra' betj Spíritu ke Diosen' yebán', bllinen gan' zo Jesúsen'. Bllinen naken ka to plom da'o, na' baga'nnrenen

Le'e. ³³ Nada' bi gokbe'ra' cha' nake' be'nnen' bse'l Dios, Dios be'nnen' bse'l nada' llocha' be'nne nis golle' nada': "Nna' re'kero' ka yetj Spíritu kia'n, na' yega'nnrenen be'nnen' ba nbeja' na'. Le le'en nake' be'nnen' wzo Spíritu kia'n lo yichj-ra'llda'o be'nne." ³⁴ Na' ba bre'ra' ba gok kan' bne'e na', na'llen' lloa' di'll, be'nn nin' Xhi'nn Diosen'.

Be'nn nell ka' brej Jesúsén'

³⁵ Bateyó da yobre zerén Juan na' ye chop be'nn ka' nao Le'en. ³⁶ Ka bre're' bde Jesúsén', na'll lle'e be'nn ka':

—Lewiá ke be'nnen' bse'l Diosen', be'nn na'n nake' ka xhi'r da'o ban' llot lli'o be'nn Israel, nench llazi'xhen Diosen' da xhinnj ka' nonllo.

³⁷ Na' be'nn chop ka' nao Juan na', ka ben akre' kan' bne'en, na'll zjakdoe' janna'o ake' Jesúsén'. ³⁸ Ka bayechj Jesúsén' llwie' nao ake' Le'en, na'll lle'e leake':

—¿Bixhan' lle'nere?

Na'll lle ake' Le'e:

—Rabí (lle'nen nen be'nn llzejnie' be'nne), ¿gaxhan' zo'o?

³⁹ Na'll golle' leake':

—Lecho'o na' re'kere.

Na'll byejrén ake' Le'e, na'll bre'e akre' gan' zoe'n, na'll baga'nnrén ake' Le'e rao lla na', le ba nak ba wlle', ba llonen ka do lladá tap.

⁴⁰ Na' be'nn chop ka' bzenay xti'll Juan na', bnao ake' Jesúsén', toe' re Andrés, bi'ch Simón Pedron'. ⁴¹ Na'll Andrés na', le jadirjte' bi bi'che'n re Simón na'. Na'll lle'e le'e:

—Ba ballayto' be'nnen' ne ake' Mesías. (Na' Mesías na' lle'nen nen Cristo.)

⁴² Na'll bche'e Andrésén' be'nn bi'che'n gan' zo Jesúsén'. Na' ka bre'e Jesúsén' Simón na', na'll lle'e le'e:

—Rwe'n Simón xhi'nn Jonás, rwe' wsi'to' Cefas. (Na' Cefas na' lle'nen nen Pedro.)

Jesúsén' breje' Felipen' ren Natanael

⁴³ Bateyó bayej Jesúsén' Galilean', na' jadi're' Felipen', na' lle'e le'e:

—Cho' ren nada'.

44 Felipen' nake' be'nn yellen' nzi'i Betsaida gan' nak rall Andrésen', ren Pedro na'. 45 Na' Felipen' jawie' Natanaelen', na'll lle'e le'e:

—Ba bre'to' be'nnen' bzoj da Moisésen' xti'lle' le' leyen' kana', na' lekze xti'll Le'en bzoj be'nn ka' bdixjwe' xti'll Diosen' kana'. Le'en Jesús be'nn Nazaret, xhi'nn José.

46 Na'll Natanaelen' bne'e:

—¿Wllojrize da wen Nazareten' lla?

Na'll lle Felipen' le'e:

—Cho' ke re'ro'.

47 Ka bre'e Jesúsén' ba zej Natanaelen' gan' ze'e na', na'll bne'e:

—Ganna' za'a to be'nn nak dogarje be'nn Israel, ni ra't bi nake' be'nn wxhiye'e.

48 Ka bene Natanaelen' kan' ne Jesúsén', na'll lle'e Le'e:

—¿Aqxha gok nombia'o nada'?

Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Bre'ra' rwe' kan' ze'o xhan yay higon', kan' za nne Felipen' rwe'.

49 Na'll ne Natanaelen':

—Maestro, rwe'n nako' dogarje Xhi'nn Dios. Rwe'n nako' be'nnen' bexhto' yednnebia' rall-llo Israelen'.

50 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—¿Dan' nia' bre'ra' rwe' xhan yay higo na'n, na'llen' llejle'o kia'? Za re'llro' da za'kll ye ra'te.

51 Leska' bne'e:

—Di'll li, di'll li nia' re': Nna' re're le' yebán' gan' zo Diosen' gaken ka to da yarje, na' be'nn ka' nak angl ke'e ka', chep chetj ake' gan' zoa' nada'n Be'nn Gorj Radj Be'nnach.

To yel wachayna'a da gok yell gan' nzi'i Caná

2 ¹ Bayónn lla go't to yel wachayna'a yell gan' nzi'i Caná gan' nbane Galilea. Na' xhna' Jesúsén' byeje' gan' gok yell wachayna'n. ² Na' leska' goxh ake' Jesúsén', na' ren be'nn ka' non Le'en txhen na'. ³ Na't babillkze xis uvan' lle'j ake' gan' llak Innin', na'll xhna' Jesúsén' golle' Le'e:

—Billbi xis uva ke be'nn ka' de.

4 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—¿Bixchen ne'o ka'? Rencha' bi nna llin lla wroe'rawa'n.

5 Na'll lle xhne'en be'nn ka' dá llwia bi da yallj rao lnni na':

—Legón kon bin' ne'e na'.

6 Na' zjazó xop ye's de yej, ga llga'a ake' nis da llonrén be'nn Israel ka' llin da llayib kwín ake' kon kan' llia le' ley na'. Na' toto ye's ka' llloll aken do chop chonn lle' nis. 7 Na'll goll Jesúsén' be'nn ka' dá llwia bi da yallj rao lnni na':

—Leyeslla'a nis lo ye's ka'.

Na'll bda'a ake'n nis balla'a akten. 8 Na'll lle'e leake':

—Lega'ch ra'ten', na' lewe'n be'nnen' nak rallna'a lnni na'.

Na'll ben ake' kan' bne'e na'. 9 Na' be'nnen' nak rallna'a lnnin' kon bnixe'n, na' bi nnezre' ga za'n, kon be'nn ka' dá llwia bi da ka' yallj rao lnni na'ze, nnez akre' nisen' bayak xis uvan', le leake'n go'ch ake' nisen'. Na' be'nnen' bnix len na', goxhe' be'nn byion' llchayna'n, 10 na'll lle'e le'e:

—Yeololte be'nn ka' llon lnnin', llde ake' xis uva cha'on ka zorao lnni na', na' kat ba we'j ake' da xhen, na'll zorao ake' llde ake' xis uva da bi naktek wen na'. Na't rwe' nza'yo' xis uva cha'on, llde'on nna'll ba llayoll lnnin'.

11 Ka'n ben Jesúsén' yell Canán' gan' nbane Galilean', goken yel wak nell dan' bene' nench broe're' nake' be'nn za'k xhen, na' benlira'll be'nn ka' non Le'e txhen na' Le'e.

12 Bde na', byeje' gan' nzi'i Capernaum ren xhne'e na', ren bi'che' ka', na' ren be'nn ka' non Le'e txhen na', na' na'ze go'ly ake' to chop chonn lla.

Jesúsen' bachache' be'nn ka'

llon ya'a lia' yoda'on

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

13 Na' ba zo ga'l lnni Paskw ke be'nn Israel ka', na' byej Jesúsen' Jerusalén na'. 14 Ka blline' lia' yoda'o braon', be'nn zan zjalla'a llo't ake' no bell, no xhi're, no plom, ba llonrén ake' llin kat llayoe'xhen ake' Dios, na' zjalli' be'nn llcha'a ak mell. 15 Ka bre'e Jesúsen' kan' llaken, na' bene' to sot nench bachache' yeolol be'nn ka' zjalla'a lia' yoda'on, yeolol no bell ka' llo't ake'n, no xhi'r ka' ren be'nn ka' llcha'a mell ka', bese' xhmell ake'n rao yo, na' bllo'nne' gan' nkwa'a ake' xhmell ake'n. 16 Na'll golle' be'nn ka' llo't plomen':

—Leyechach yeolol ba ki ganni. Bi gonre ya'a rill Xa'n.

17 Na'll jadinra'll be'nn ka' non Le'e txhen na', kan' nyoj xti'll Diosen' gan' nen: “Dan' lli' yichja' kwis ke rillo'n za'kzia'.”

18 Na' be'nn Israel ka' llasné ake':

—¿Bi yel wak wroe'ro' neto', nench chejle'to' ko'o za'ko' bachacho' be'nn ka'?

19 Na'll balli'i Jesúsen' xti'll ake'n, lle'e leake':

—Leyechinnjchek yoda'o ni, na' chonn llaze wayontia'n.

20 Na'll be'nn Israel ka', goll ake' Le'e:

—Xopayon (46) iz blle akre', ka ben ake' yoda'on. ¿Na' rwe' wayonchko'n chonn llaze?

21 Bixha Jesúsen' kwine'n bsa'kre' yoda'on bne'e ka', na' llake leake'n cha' yoda'o na'kzen' ne'e ka'. 22 Na' ka bllin lla babane' radj be'nn wat ka', be'nn ka' non Le'e txhen na', jadinra'll ake' kan' bne'en, na'll byejle' ake' xti'll Diosen' dan' nyoj ke'e na', leska' benlira'll ake' xti'll Jesúsen'.

Jesúsen' nnéztere' bi yo' lo

yichjra'llda'o toto be'nnach

23 Na' chak zo Jesúsen' lnni Paskwn' Jerusalén na', be'nn zan bre'e akre' yel wak ka' bene'n, na'll byejle' ake' ke'e, nakse' be'nn bse'l Dios. 24 Bixha Jesúsen' bi gotra'llteke' radj be'nn ka', le nombie' yichjra'llda'o ake'n. 25 Bi byalljre' no ye

Le'e bi xhbab yo' lo yichjra'llda'o be'nn ka'. Kwinkze' nnezre' bin' yo' lo yichjra'llda'o toto be'nnach.

Jesúsen' ren Nicodemo

3 ¹ Bzo to be'nn fariseo be'nn golle Nicodemo. Goke' to be'nn wnebia' ke yell Israelen'. ² Byeje' rao Jesúsen' tile'lre, na' lle'e Le'e:

—Maestro, nnézeto' bse'l Diosen' rwe' nench wzejnie'ro' neto', le nono gak gon ka yel wak ka' llono'n, cha' bi zorén Diosen' le'e.

³ Na'll lle Jesúsen' le'e:

—Di'll li, di'll li nia' rwe', cha' non' bi yeyarje' ye to, bi gak re're' Diosen' gan' llnebie'n.

⁴ Na'll lle Nicodemon' le'e:

—¿Akxha gon to be'nn yeyarje' ye to, cha' ba nake' be'nn gore? ¿Waklle yeyoe' lo le'e xhne'en, na' yeyarje' ye to?

⁵ Na'll goll Jesúsen' le'e:

—Di'll li, di'll li nia' rwe', cha' non' bi yeyarje' ren nis, na' ren Spíritu ke Diosen', bi gak lljazoe' gan' zo Diosen' llnebie'. ⁶ Be'nn llarje' rao dialla be'nnach, lekze be'nnachkze le'e. Na' be'nn llarje' rao Spíritu ke Diosen', le'en de yel nban dan' lloe' Spíritun' le'e. ⁷ Bi yebanro' dan' bnía': “Llonen bien yeolol be'nn de yeyarje' ye to.” ⁸ Kat llechj be', llechjen gateze, na' llenro' llolyoyen, na' bi nnezro' ga za'n, na' ni ke nnézzero' ga zejen. Ka'kzen' naken ke yeolol be'nn ka' llon Spíritu ke Diosen' nench llayarj ake' ye to da yobre.

⁹ Na'll lle Nicodemon' Le'e:

—¿Akxha gak kan' ne'o ni?

¹⁰ Na'll lle Jesúsen' le'e:

—Rwe' llzejnie'ro' be'nn Israel ka' xti'll Dios, ¿bi llejnie'ro' da ki? ¹¹ Da li neto' llyixjwe'to' da nnézeto', na' lloe'to' di'll ke da ba bre'to', na' bi llejle're. ¹² Ba bia'a di'll dan' llak yellrio ni, na' bi llejle're. ¿Akxha gakrize chejle're chenak nia' re' dan' llak yebá na'?

¹³ 'Notno nna wayep yebán', toze nada' za'a yebán' naka' Be'nn Gorj Radj Be'nnach. ¹⁴ Kan' gok latj dachen' kana', kan' ben da Moisésen' to bel de ya cha'on nzi'i bronce, na' bde'eba' to le' yay, ka'n llaya'l gak wda'a ake' nada' to le' yay, nada' Be'nn Gorj Radj Be'nnach. ¹⁵ Ka'n gak kia' nench noteze be'nn gonlira'lle nada' bi kwiayie', na' ga't yel nban zejlikane ke'e.

Nllie' Diosen' be'nnach

16 'Ka'n nllie' Diosen' lli'o be'nnach, na'llen' bse'le' Xhi'nné' ti'chen' nench noteze be'nne gonlira'lle Le'e bi kwiayie', na' ga't yel nban zejlikane ke'e. 17 Diosen' bi bse'le' Xhi'nné'n yellrio ni, nench gone' da wsa'kzi' be'nnach, zan bse'le' Le'e nench yesre'e leake' rao da xhinnj ke ake'n.

18 'Noteze be'nne gonlira'll ake' Xhi'nn Dios be'nn ti'ch na', bi yellayrao ake' ke do'l ke ake'n, na' be'nn ka' bi gonlira'll ake' Le'e, ba nloyen ke ake' sa'kzi' ake' ke chnare, le bi llonlira'll ake' Xhi'nn Dios be'nn ti'ch na'. 19 Kan' naken, ke be'nn ka' bi llonlira'll Xhi'nn Diosen', ba nloyen ke ake', sa'kzi' ake' ke chnare, le ba bed Xhi'nn Diosen', nse'e beni' ke yichjra'll-da'o be'nnach, bixha leake' na'n, llawé akllere' dan' nak da xcholen' kerke beni'n, le da ka' llon ake' na', naken da xhinnj. 20 Yeololte be'nn ka' llon da xhinnjen', llwie akre' beni' ke'en, na' bi llazra'll ake' wzenay ake' ke'e, nench ke wroe'rawe da xhinnj ka' llon ake'n. 21 Zan be'nn ka' llon kan' llia di'll li ke Diosen', llawé akre' lljabi'y ake' gan' nseni' beni' ke Diosen', len llroe'n zokze Diosen' llakrene' leake', nench llon ake' kan' llia di'll li ke'e na'.

Juan be'nnen' bchoa nis be'e di'll ke Jesúsén'

22 Bde na' byej Jesúsén' ren be'nn ka' non Le'e txhen na', yell da'o ka' zjalli' do gan' nbane Judean', na' chak zo ake' na', bchoe' be'nne nis. 23 Na' leska' bchoa Juan na' be'nn ak nis yell gan' nzi'i Enón dan' lli' kwitze Salim, le na' de nis xhen, na' jak be'nn ka' gan' bzo'e'n nench bchoe' leake' nis. 24 Ka'n gok ka bi nna ko' ake' Juan na' rill ya.

25 Na' be'nn ka' nao Juan na', go'd di'll llwellj ake' ren be'nn Israel ka', akren' llaya'l gon be'nne nench yeyak ake' xhira'll rao Diosen'. 26 Na'lll byej ake' rao Juan na', na' lle ake' le'e:

—Maestro, be'nnen' bzo ren rwe' ye chla' yeo Jordán na', be'nnen' lloe'o xti'll na', ba llchoe' be'nne nis, na' yeololze be'nne lljake' gan' zoe'n.

27 Na'll lle Juan na' leake':

—Bibi yedo'l be'nnachen' cha' bi we'e Diosen' len.

28 Nnézkzere kan' ba bnia'n, kere Cristo na', nada', be'nnen' bse'l Diosen' yednnebie' lli'o. Zan nada' naka' be'nn bse'l Dios

nench bliiarawa' badia' xti'lle'n. **29** Kat llak to yel wachayna'a, toze be'nn byio na' zi'i no'ren'. Na' be'nnen' nak txhen be'nn byion' llchayna'n zerene' le'e, llawere' ka nak llzenaye' kan' ne be'nnen' llchayna'n. Kan' llakra' nada', llawera' kwis. **30** Le Le'en llaya'l chejlle' gon be'nne Le'e xhen, na' nada' llaya'l yeyexja'.

Be'nn za'a gan' llia Dios

31 Leska' bne Juan na':

—Ka nak Criston' be'nnen' za'a gan' llia Diosen', Le'en nake' be'nn zaklle ka yeolol be'nne. Na' be'nnach nak be'nn ke yellrio nize, di'll da de yellrio ni lloe'. Na' be'nnen' za'a gan' llia Dios na', za'klle' ka yeolol be'nne. **32** Le'en lloe' di'll ke dan' ba bre're'n, na' di'll ke dan' ba benre' gan' llia Diosen', na' nono llzenay xti'lle'n. **33** Na' be'nnen' llzenay xti'll be'nnen' za'a yebá na', le'en llroe're' lloe' Diosen' di'll li. **34** Be'nnen' bse'l Diosen', lekze'n lloe' xti'll Diosen', le Spíritu ke Dios na' zerenen Le'e, na' kat Diosen' we'e Spíritu ke'en, bi llyise' ra't wejen. **35** Diosen' nllie're' Xhi'nn'e' Criston', na' ba bene' rallne'e yeolol bi da de ke'e. **36** Na' be'nn ka' llonlira'll Xhi'nn Diosen', de yel nban zejlikane ke ake', zan be'nn ka' bi llzenay ke Diosen', bibi yel nban ke be'nn ka' ga'te, le Dios na' gone' sa'kzi' ake' ke chnare.

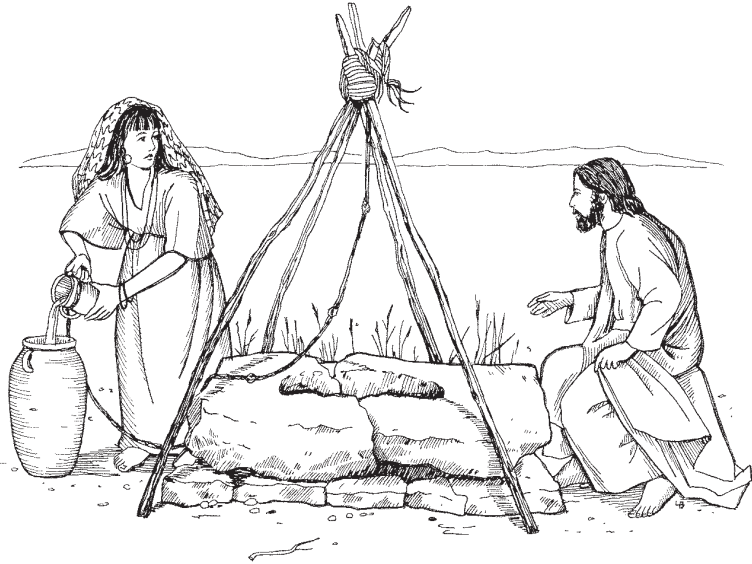
Jesúsen' be'rene' to no'r Samaria di'lle

4 ¹ Na'll Jesúsen' gokbe're' ba bnneze be'nn fariseo ka', na' ne ake': be'nn zanll nao Jesúsen', na' be'nn zandle llchoe' nis ka be'nn ka' llchoa Juan na' nis, ² (la'kze kere kwín Jesúsen' bchoe' be'nn nis, be'nn ka' non Le'e txhen na', llchoa' ake' nis). ³ Na'll ka bnneze Jesúsen' ka', baze'e Judean' bayeje' Galilea.

⁴ Na' dekze de yedie' Samaria na'le. ⁵ Ka goken balline' to yell da nzi'i Sicar ga nbane Samaria, to yell da lli' kwitze gan' de yellrio dan' be'e da Jacoben' xhi'nn'e' Josén'. ⁶ Ganna' llia to bej da nake zitj kwis, dan' nzi'i Bej ke da Jacob. Ka do wawillen' ba lljaxa'ke Jesúsen' zayoe' nez, na' jallie' lloa' bejen'.

⁷ Ka bllin to no'r Samaritan' lloa' bejen' zjaxie' nis. Na'll lle Jesúsen' le'e:

—Benn ra't nis ye'ja'.

8 Na' be'nn ka' non Le'e txhen na', zjake' lyell zjaxi'i ake' da gaorén ake' Le'e. 9 Na'll lle no'r Samaritan' Le'e:

—¿Bixchen llnnabzero' nada' nis ye'jo', le be'nn Israel rwe', na' no'r Samaria nada'?

(Le be'nn Israel ka', bi llalwill lwellj ake' ren be'nn Samaria ka'.) 10 Na'll lle Jesúsén' Le'e:

—Nada' nia' ka': “Benn ra't nis ye'ja'”, na' chenak llayak-be'ro' dan' lle'ne Diosen' gonne' rwe', na' wayakbe'ro' noxha nada', na' ba bnnabro' nada', na' benna' rwe' nis dan' llonn yel nban zejlikane chenake.

11 Na' no'ren' lle'e Le'e:

—Be'nne, bi no'xo' da ga'cho'n le nak bejen' zitj. ¿Gaxha si'o nis dan' llonn yel nban na', ne'o ka'? 12 ¿Llakro' za'klo' ka da xozxta'ollo Jacoben', be'nne' bkwa'nnrén neto' bej ni, gan' we'jrén xhi'nne' ka' nis, na' ren no bayi'x ke'e ka'?

13 Jesúsén' lle'e le'e:

—Noteze be'nne ye'j nis ke bej ni, dekze bilre' da yobre. 14 Na' noteze be'nne ye'je' nis dan' we'e nada', chras bill bilkzere', le dan' we'e nada'n gaken lo ra'llda'we' ka to latje ga lla' nis, nench ga't yel nban zejlikane ke'e.

15 Na'll lle no'ren' Le'e:

—Be'nne, bennchek nada' nisen' ne'o ka' nench bill yeda' yedxia'n gannite.

16 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Jalwill xhyi'o, na' darene' ganni.

17 Na'll lle'e Jesúsén':

—Notno xhyiwa' zo.

Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Rennkzro' kan' bne'on nono xhyi'o zo, 18 le ga'y be'nn ba bzoreno', na' be'nnen' zoreno' nna', kere xhyi'on. Da li kan' bne'on.

19 Na'll lle no'ren' Le'e:

—Be'nne, llakzra' nakje'o to be'nne llayixjwe' bi da ne Dios. 20 Da xozxta'o neto' be'nne Samaria, bxnra'll ake' Diosen' rao ya'n zo ganni, na' re' nakre be'nn Israel, nere Jerusalén na'n llaya'l gonxhenlloe'.

21 Jesúsén' lle'e le'e:

—No're, byejle' kia', wllin lla kat bill yedre rao ya' nite, yedye'raore Xallo Diosen', ni Jerusalén na'. 22 Re' nakre be'nn Samaria bi nombia'ya'nnre Dios be'nnen' lloe'raoren'. Zan neto' be'nn Israel, nombia'to' Dios be'nnen' nxenra'llto'n, na' radjto' ni lloj to be'nn yebeje' be'nnach rao da xhinnj. 23 Wllin lla, na' nna' ba bllinen, kat be'nn gon Xallo Diosen' xhen dogarje, na' we'rao ake' Le'e kone yel wak ke Spíritu ke'en, na' we'rao ake' Le'e kan' llaya'le, le Xallo Diosen' llayirje' be'nne we'rao Le'e ki. 24 Diosen' nake' Spíritu, na'llen' be'nn ka' we'rao Le'en, llaya'l we'rao ake' Le'e kan' llaya'le kone Spíritu ke'e na'kze.

25 Na'll lle no'ren' Le'e:

—Nnezra' wed be'nn ba brej Diosen' be'nnen' nzi'i Mesías, Le'en Cristo, na' kate yede' na', yedzejnie're' lli'o yeolol da ki.

26 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Nada' naka' be'nnen' ne'o ka', na' lloe'rena' rwe' di'lle.

27 Nna lloe'rente Jesúsén' no'ren' di'll ka', ka ballindo be'nn ka' non Le'e txhen na' lloa' bejen'. Na' babán akre' lloe'rene' to no're di'lle, na' bitbi goll akse' Le'e bi di'llen' lloe'rene' no'ren', na' bixchen lloe'renze' le'e di'lle. 28 Na'll bkwa'nn lle' nis ke no'ren' na'ze, na' bayeje' yellen' jayelle' be'nn wrall ke'e ka':

29 —Lecho'ke wiare to be'nn ba golle' nada' yeolol da ba bena'. ¿Kere Le'en Criston' lla, be'nnen' ne ake' yeden'?

30 Na'll bllachdo ake' yellen' zjake' gan' lli' Jesúsén'. 31 Na' chak zayej no'ren', be'nn ka' non Jesúsén' txhen na', lla'tyoe akre' Le'e, lle ake' Le'e:

—Maestro, bdao.

32 Na'll lle'e leake':

—De to yel wao kia' da bi nna gombia're.

33 Na'll lle lwellj ake':

—¿Kere no ba badwa'rize da bdawe'n lla?

34 Na'll lle Jesúsén' leake':

—Yel wao kia'n naken gona' kan' llazra'll Diosen', be'nnen' bse'l nada' nench gak yeolol da zera'lle'. 35 Re' nere: “Nna dell ye tap be'o yedop dan' gozllon'.” Na' nada' nia', lewiá ke dan' naz ake' rao yellrio, ba byechen ba lle'nen yedopen. 36 Be'nn llon ka be'nn llon wrap, ba llone' llin nench ga't yel nban zejlikane ke be'nn llzenay xti'll Diosen'. Na' be'nn ka' llyixjwe' xti'll Diosen', na' rente be'nn ka' llon nench wzenay be'nn xti'lle' na', nni't ake' txhen nbaraz. 37 Di'll ni naken da li nen: “Be'nn yobre llaz na', na' be'nn yobre llarape.” 38 Ba llse'la' re' lljarapre gan' bi gozre, le re' gonre wzenay be'nne xti'll Diosen' dan' ba bdixjwe' be'nn yobre.

39 Na' be'nn Samaria ka', zane' benlira'll Jesúsén' dan' ben akre' bne no'ren': “Ba golle' nada' yeolol da ba bena'.”

40 Na'llen' bllin be'nn Samaria ka' gan' lli' Jesúsén', na' go'tyoe akre' Le'e yega'nnrene' leake', na'll baga'nnrene' leake' chop lla. 41 Na' be'nn zallle benlira'll Jesúsén' ka ben akre' di'll da ka' be'rene' leake'n. 42 Na'll lle ake' no'ren':

—Ba byeje'to' na', kere dan' béneto' xti'llo' na'zen', ba bénkzeto' lloe' kwine' di'lle, na' ba bnnézeto' Le'en Criston' be'nnen' yesrá be'nn ka' lla'a yellrio.

Jesúsén' bayone' to xhi'nn be'nn wnebia'

43 Ka gok chop lla na', baza'a Jesúsén' Samaritan' zjayake' Galilean'. 44 Kwinkze Jesúsén' ba be'e di'll ne'e, noteze be'nne llyixjwe' bi da ne Diosen', bi llap be'nn wrall ke'e ka' le'e bara'nne. 45 Ka ballín ake' Galilean', be'nn yell ka' bareb ake' Jesúsén', le ba bre'e akre' yeolol da wen na' bene' rao llni Jerusalén na', le renkze leake'n jake' llnin'.

46 Na' bayej Jesúsén' da yobre yell Caná, dan' lli' gan' nbane Galilean' gan' bene' bayak nisen' xis uva, na' yell Capernaum na', bzo to be'nn non reyen' rallne'e yel llnebia', na' llak xhi'nne'n yillwe'. 47 Ka benre' ba bllin Jesúsén' Galilean' zaze'e Judea, na'll byeje' jelle' Jesúsén' cheje' lljayene' xhi'nne'n, le ba lle'nen goten lebe'. 48 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Chenak bi llre're yel wak kia'n, bi cheje're kia'.

49 Na'll lle be'nnen' Le'e:

—Be'nne, yo'kero' chaga bi nna gat xhi'nna'n.

50 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Bayejdo, bi gat xhi'nno'n.

Na'll byejele' kan' goll Jesúsén' le'e, na'll baze'e. 51 Ye ra'tz yelline' na'n, kat jatil be'nn wen llin ke'e ka' le'e, na'll lle ake' le'e:

—Ba bayakte xhi'nno'n.

52 Na'll bnnabre' leake' ka do bi hor bzorao bache'be', na'll lle ake' le'e:

—Neje lladá to bde wawill, ballachbe' da lan'.

53 Na'll llakre' ka hor na'kzen' goll Jesúsén' le'e bi gatbe'.

Na'll benlira'lle' Jesúsén', le'e na', ren yeolol be'nn ka' lla'a rille' na'.

54 Da ni yel wak wllopen' ben Jesúsén' kan' zaze'e Judean', na' balline' Galilean'.

**Jesúsén' bayone' to be'nn
nat chla' nia'ne'e**

5 1 Bde na' gok ye to lnni ke be'nn Israel ka', na' byej Jesúsén' Jerusalén na'. 2 Kwitze gan' zo reyj ke ze'e dan' nechj yell na', dan' nzi'i Reyj ke Xhi're, ga llia to ga yoll nis da nzi'i Betesda, na' zjazé ga'y lchir nkwe'j kwite gan' yoll nis na'. 3 Na' be'nn zan be'nn we'e, zjadé ake' lo lchir ka', no be'nn lchol, no be'nn nxhinnj nia', no be'nn nat nia'na'a ake', zjadé ake' bexh ake' batkren' chas nisen'. 4 Le twej twejze kat lletj to angl, na' llte'e nisen', na' be'nn nellen' llado'l cho' lo nisen' llayoll llta anglen' len na', llayakte' biteze yillwe' da llake'. 5 Na' de to be'nn ba gok chi'nchonnalloa (38) iz llake' yillwe'. 6 Na' bre'e Jesúsén' le'e, na' gokbe're' ba gok scha de'e ka', na'll lle'e le'e:

—¿Lle'nro' wayako'?

7 Na'll lle'e Jesúsén':

—Nono llra' ko' nada' lo nisen' katen' dan na'. Na' chak zya' na', le lldedote be'nn yobre lletje' lo nisen' llaga'nttia' ka'ze.

8 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Byas na' batob gan' xhoa'on, na' badá.

9 Na'll le bayakte be'nnen', na' bazie' gan' bxhoe'n, na' bzorao bade'e. Na' goken to lla nba'nne ka bi de latj gon be'nn

Israel ka' llin. 10 Na' be'nn wnebia' ke be'nn Israel ka', lle ake' be'nnen' bayaken':

—Lla nba'nn nna', bi de lsens yeyoa'o gan' bxhoa'on.

11 Na'll lle be'nnen' leake':

—Be'nnen' bayón nada' Le'en goll nada': “Batob gan' xhoa'o na' badá.”

12 Na'll lle ake' le'e:

—¿Noxhan' gollze rwe' ka': “Batob gan' xhoa'o, na' badá?”

13 Na' be'nnen' bayaken', bi nnezre' non' bayón le'e, le Jesús'en to banitze' radj be'nn zan ka'. 14 Bdere badil Jesús'en be'nnen' bayak lo lchir yoda'o braon', na' lle'e le'e:

—Ba bayako' nna', llaya'l kwey yichjo' bill gono' da xhinnj, nench ke gak ye to da zi'llore ko'o.

15 Na'll baza'doe' jayelle' be'nn Israel ka', Jesús na'n bayón le'e. 16 Na'll be'nn Israel ka', bzorao bll'e'nao ake' Jesús'en', na' llayirjla'll ake' akre gon ake' got ake' Le'e dan' llone' yel wak ka' lla nba'nne, kat bi de lsens gon be'nn Israel ka' llin.

17 Na'll lle Jesús'en' leake':

—Xa'n zokze' llaraltezre', leska'kze nada'.

18 Na'll llayirjla'll ake' akre gon ake' nench got ake' Jesús'en', kere ni ke dan' bi llone' kan' ne ley na', gan' llwa'len ke lla nba'nne na'zen'; dan' bne'e Diosen' nake' Xe'e, dan' zejen toze ka za'ke' ren Diosen'.

Yel llnebia' dan' nap Xhi'nn Diosen'

19 Jesús'en' lle'e leake':

—Di'll li, di'll li nia' re': Bibi llak gona' to wrazza', kon da llre'ra' llon Xa' na'n, len na' llona' le naka' Xhi'nne'.

20 Le Xa'n nllie're' Xhi'nne', na'llen' llroe're' nada' yeolol dan' llone'n, na' wroe're' nada' da za'klle ka da ki gone' nench yebánere. 21 Kan' llon Xa' Diosen' llasbane' be'nne radj be'nn wat ka', ka'kzen' llona' nada' naka' Xhi'nne', lloa' yel nban ke noteze be'nne llbeja' nench ga't yel nban ke ake'. 22 Na' Xa'n bi llchoybie' ke to be'nn nape' do'le, zan ba bene' rallna' wchoybia' ke yeolol be'nnach cha' non' nap do'le. 23 Xa'n lle'nre' yeolol be'nne gone' nada' xhen, na' lekze ka'n llona' Le'e xhen, na' be'nn bi llone' nada' xhen, Xa' Dios na'kzen' bi llone' xhen le Le'en bse'l nada'.

24 'Di'll li, di'll li nia' re', kan' zjazén na': Be'nn llzenay xti'lla'n, na' llonlira'lle' Dios be'nnen' bse'l nada', de yel nban

zejlikane ke'e, na' bi sa'kzi' ake' chras. Na' bill nak ake' ka be'nn wat lo yichjra'llda'o ake'n, le ba bakobe' yichjra'llda'o ake'n dan' ba llonlira'll ake' Le'en. 25 Di'll li, di'll li nia' re': Wllin lla kat be'nn ka' nat yichjra'llda'o ake'n, yen akre' xti'lla'n naka' Xhi'nn Dios, na' be'nn wzenay kia', wa't yel nban zejlikane ke ake', na' ka'n ba bzorao llak nna'. 26 Xa' Diosen' nse'e yel nban zejlikane, na' leska' bene' nench nada' nsa'a yel nban zejlikane, le Xhi'nne' nada'. 27 Na' leska' ba benne' nada' yel llnebia' nench nnezra' non' nap do'le, le Le'en bse'le' nada' naka' Be'nn Gorj Radj Be'nnach. 28 Na' bi yebánere kan' nia' ni, le wllin lla kat yeolol be'nn wat lla'a lo ba, yen akre' katen' yelwill ake'. 29 Na' be'nn ka' ben da wen chak bzo ake' yellrio ni, yebán ake', na' ban ake' ke chnare, na' be'nn ka' ben da xhinnj chak bzo ake' yellrio ni, yebán ake' sa'kzi' ake' ke chnare.

Jesúsen' broe're' nape' yel wak

30 'Bibi gak gona' to wraza'. Le llzenaya' bi dan' ne Xa'n, nench ka' llona' yel koxchis ke be'nnach. Na' dan' nia' gak ke toto be'nne lekze da llaya'l gaken, le kere nia' kon da lle'nra' nada' gaken, kon ka dan' ne Xa' na'n gak, be'nnen' bse'l nada'. 31 Cha' to wraza' lloa' xti'll kwina', bi naken to da chejle're. 32 Zan be'nn yobre lloe' di'll li noxhan' naka', na' nnezra' dan' lloe' kia'n naken da li. 33 Na' ba bse'lre be'nne rao Juan na', nench jannabre' le'e akren' nak kia'n, na' be'rén Juan na' re' di'll li noxha nada'. 34 Zan nada' bi yalljra' ni to di'll da we'e be'nnach kia', kon da kizen' nia' re' nench chejle're kia' nench yesrá Diosen' re' rao da xhinnjen'. 35 Juan na' goke' ka to yi' da llseni' da xhen dan' bzejnie're' re' ke Diosen', na' choll da'on bawere dan' bzejnie're' re'n. 36 Na' de to da lloe' xti'lla'n da za'klle ka di'll dan' lloe' Juan na' kia': llona' yeolol da ba bro' Xa'n rallna' gona', na' da ka' llona'n lloe'n di'll, le Xa' na'n bse'l nada'. 37 Na' Xa', be'nnen' bse'l nada'n leska' lloe' xti'lla', la'kze bi nna yénere kan' ne'en, na' bi nna re're kan' nake' na'. 38 Na' bi nna cho' xti'lle'n lo yichjra'llda'ore, le bi llonlira'llre nada' naka' be'nn bse'l Le'e. 39 Lewsedyann xti'll Diosen', le nnézere nsa'n yel nban zejlikane. Na' len na' lloe'n di'll li kia'n. 40 Na' re' bi lle'nere gonlira'llre nada' nench ga't yel nban zejlikane keré.

41 'Ka nak nada' bi llyalljra' nne be'nnach kia' naka' be'nn za'ke. 42 Na' nada' nombia' re', na' nnezra' bi nllie're Diosen'. 43 Xa'n bse'l nada' llona' kon da ne'e, na' bi llejle're kia'. Na' kat za'k be'nn llon ake' ka da llarjla'll akze', lere'n llejle're. 44 ¿Akxha gak chejle're kia' nada'n? Le llawere yeyoe'rao be'nne re', bi llazra'llre gonre nench toze Dios na' nne'e llonre wen. 45 Na' bi gonre xhbab cha' nada'n ll-liayi'lla' re' rao Xa'n. Da Moisés na'n ll-liayi'lle' re' rawe'n, le llesdre kwis dan' bzoje'n llákere zore wen rao Dios. 46 Chenak re' llejle're xti'll da Moisésen', kia' nadkza'n llejle're chet ka', le xti'lla' nada'n bzoje'. 47 Na' cha' bi llejle're dan' bzoje' na', ¿akxha gonre chejle're dan' llepa' re' na'?

Jesúsen' bwawe' ga'y mir be'nne

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

6 1 Bde gok ka', byej Jesúsen' ye chla' nisda'o Galilean'. Na' nisda'on leska' nzi'n nisda'o Tiberias. 2 Na' be'nn zan nao Jesúsen' dan' ba bre'e akre' yel wak dan' llone' llayone' be'nn we'e ka'. 3 Na' byep Jesúsen' to rao ya' ren be'nn ka' non Le'e txhen na', jache'rene' leake'. 4 Na' ba zo rez ga'le llni paskw ke be'nn Israel ka'. 5 Na' ka bwia Jesúsen' be'nn zan ba nao ak Le'e, na'll golle' Felipen':

—¿Gaxha si'llo da gao yeolol be'nn ki?

6 Bne'e ka' nara'chek bi ne Felipen', le nnezkze Le'en akren' gone'. 7 Na'll lle Felipen' Le'e:

—Chop gayoa (200) mell dan' nzi'i denario yet xtir, kere waken ni ra't wejen bi yellel ake'.

8 Na' ye to be'nn non Jesúsen' txhen re'e Andrés, nake' be'nn bi'ch Simón Pedro. Na' Andrés na' lle'e Le'e:

9 —Ganni ze to bida'o, no'xbe' ga'y yet xtir kebe' da nak de yezj dan' nzi'i cebada, na' ye chop belya'. Kere bi de gon da ki ke be'nn zan ki lla'a ganni.

10 Na'll lle Jesúsen' be'nn ke'e ka' non Le'e txhen na':

—Leyé yeolol be'nn ka' kwe' ake'.

Na' ganna' de yix dak, na'll blle' be'nn ka' rao yixen', nak ake' ka do ga'y mir be'nn byio. 11 Na'll bxhi'i Jesúsen' yet xtir ka', be'e yel llioxken ke Dios. Bayoll na', be'en be'nn ka' non Le'e txhen na', na' be'nn ka' bdislas ake'n rao be'nn ka' zjalli' na'. Na' leska' bene' kone belya' ka', na' be'e totoe' kon ka

berj akre' bdao ake'. 12 Na' bayoll badao ake' na', na'll lle'e be'nn ka' non Le'e txhen na':

—Leyetop da ka' baga'nn ye ra't wejen nench bitbi kwiayi'.

13 Na'll batop be'nn ka' da la'o ka' baga'nnen', na' goken ye chllinn (12) llom dan' baga'nn rao yet xtir ga'y ka', dan' ben ake' de yezj dan' nzi'i cebada. 14 Ka bre'e be'nn ka' yel wak dan' bene'n, na'll ne ake':

—Da li ya'nne be'nn nin' nak be'nnen' bexhlllo yedtixjwe' lli'o xti'll Diosen' yellrio ni.

15 Ka gokbe'e Jesús'en' ba ze be'nn ka' wche'e ake' Le'e nench gon ake' Le'e rey ke ake', na'll baze'e, na' byeje' ya' da'on toze'.

Jesús'en' bze'e rao nisda'on

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

16 Ka gol na', jayak be'nn ka' non Le'e txhen lloa' nisda'on. 17 Na'll bayo' ake' to lo barco lljayake' gan' nzi'i Capernaum. Ba nak ba gol, na' bi nna yellín Jesús'en'. 18 Na' bzorao llechj be' rao nisda'on, na'll llas yitjen. 19 Na' ka bexxe zjayake'n ba bago' ake' nez lo barcon' rao nisda'on, ka bre'e akre' ba zaza'a Jesús'en' zaze'e rao nisen' to kwit barcon', na'll blleb ake'. 20 Na'll lle'e leake':

—Nada'n, bi llebre.

21 Na'll llawé akre' kwis, bago' ake' Le'e lo barcon'. Ye chollze le ballín akte' rao yo bill lloa' nisdá'on gan' zjayake'n.

Be'nn zan llayirj ake' Jesúsen'

22 Na' bateyó na', be'nn zan baga'nn chla' lloa' nisdá'o na'ze, gokbe'e akre' nono Jesúsen' zejré'n, na' gokbe'e akre' billbi barco yobre llasdá, toze dan' zayo' be'nn ka' non Le'e txhen na'ze, na' bnnez akre' bi zayo' ren Jesúsen' leake' lo barco na'. 23 Kat le ballinte barco da zaya'k yellen' nzi'i Tiberias kwitze gan' bdao ake' yet xtir, dan' gan' bayoll be'e Xanllo Jesúsen' yel llioxken ke Dios. 24 Na' ka gokbe'e akre' nono Jesúsen' zerén leake' gan' lla'a ake' na', na'll balla'a ake' lo barcon' jayake' Capernaum nench bayirj ake' Jesúsen' do na'.

Yet xtir dan' lloe' be'nne yel nban zejlikane

25 Na'll ka ballele be'nn zan ka' Jesúsen' ye chla' nisdá'on, na'll lle ake' Le'e:

—Maestro, ¿batkre bayedo' ganni?

26 Na'll lle Jesúsen' leake':

—Di'll li, di'll li nia' re', llayirjre nada' le dan' bdaore kon ka bérjere na'n, kere llayirjre nada' ni ke da ka' bre're yel wak ka' dan' llona' na'n. 27 Bi llaya'l ko' yichjre ga't da ye'j gaore, leko' yichjre ga't da gonn yel nban zejlikane keré. Nada' Be'nnen' Gorj Radj Be'nnach, gonna' to da ye'j gaore, nench ga't yel nban zejlikane keré. Le len na', ba bro' Xa' Diosen' lo na' gonna' re'.

28 Na'll lle ake' Le'e:

—¿Bixhan' llaya'l gonto' na', nench gonto' dan' llazra'll Diosen'?

29 Na'll lle Jesúsen' leake':

—Da nin' llaya'l gonre, na'llen' yewé Diosen', gonlira'llre nada' naka' be'nn bse'l Le'e.

30 Na'll lle ake' Jesúsen':

—¿Bixha yel wak gonkzo' chet ka', na'll gonlira'llto' rwe'? ¿Bi gono'? 31 Le da xozxta'ollo ka', bdao ake' yet da'o dan' nzi'i maná, chak bzo ake' latj dachen', na' nyoj xti'll Diosen' ke ake' llian: “Yet xtir da za'a yebán' be'e leake' bdao ake'.”

32 Na'll lle Jesúsen' leake':

—Di'll li, di'll li nia' re': Kere da Moisés na'n be'e da xozxta'ollo ka' yet xtiren', Xa' Dios na'kzen' be'en leake'. Na'

Le'en llonne' re' yet xtiren' dan' za'a yebá gan' zoe' na'.

33 Na' dan' za'a yebá na', betjen yellrio ni, na' lloe'n yel nban ke noteze be'nn gao len.

34 Na'll lle ake' Le'e:

—Xanto', bennchga neto' yeo lla yet xtiren' ne'o ka'.

35 Na'll lle Jesús'en' leake':

—Nada'n naka' yet xtir dan' lloe' be'nn yel nban zejlikane.

Na' noteze be'nn wzenay kia' bill tone', na' be'nn gonlira'll

nada', bill bilre' nis chras. 36 Na' ba bnekza' re', la'kze ba

bre're nada', na' bi llonlira'llre nada'. 37 Yeololte be'nn kwej

Xa'n nench gak ake' nada' txhen, ll-llin lla gonlira'll ake'

nada', na' noteze be'nn ye'nre' gonlira'lle' nada', bi wkwase'

ka'le. 38 Nada' betja' yebá za'a yellrio ni, kere nench gona'

ka nen kia' nada'n, kon kan' ne Xa' be'nnen' bse'l nada' na'n

gona'. 39 Le'en lle'nre' bi wa'a latje kweyi' ni to be'nn ba

breje', nench gak ake' nada' txhen. Na' kat llin lla te ke yellrio

ni, kana' yesbán ake' radj be'nn wat ka', cha' ba got ake'.

40 Xa'n lle'nre' yeolol be'nn ka' gonlira'll ake' nada', we'e ake'

yel nban zejlikane, na' nada' yesbán ake' radj be'nn wat ka',

cha' ba got ake' kat llin lla te ke yellrio ni.

41 Be'nn zan be'nn Israel ka', bchach ake' dan' bne Jesús'en'

ka': “Nada' naka' yet xtir dan' betj yebá.” 42 Na' wasné ake':

—¿Kere be'nn nin' Jesús, xhi'nn José lla? Nombia'kzlllo

xaxhna' be'nnen'. ¿Bi di'llen' lloe' ne'e, ze'e yebá, na' betje'

yellrio?

43 Na'll lle Jesús'en' leake':

—Bi wchachre kia'. 44 Notno gak gonlira'll nada', cha' Xa'

be'nnen' bse'l nada', bi gakrene' leake' gonlira'll ake' nada',

na' kat llin lla te ke yellrio ni, yesbana' leake' cha' ba got ake'.

45 Le gan' bzoj be'nn ka' be'e xti'll Diosen' kana' nen:

“Yeolole', Diosen' wroe' wsedre' leake'.” Na' yeolole' nneze

kan' ne Xa'n, na' wzenay ake' nench gon ake' kan' ne'e na',

leska' gonlira'll ake' nada'.

46 'Nono be'nn nna re'e Xa'n. Toze nada' ba bre're' le gan'

zoe' na'n za'a. 47 Di'll li, di'll li nia' re': Be'nn gonlira'll nada',

de yel nban zejlikane ke ake'. 48 Nada' naka' yet xtir dan' lloe'

be'nn yel nban zejlikane ke ake'. 49 Da xozxta'ollo ka', la'kze

bdao ake' yel wao da nzi'i maná chak bzo ake' latj dachen',

na' yeololte' dekz de wasa'te ka bllin lla ke ake'. 50 Nada' lloa'

di'll ke to yet xtir da za'a yebá, na' be'nn gao len bi gate'.

51 Nada'n naka' yet xtir da za'a yebán' dan' nsa'a yel nban zejlikane. Be'nn gao yet xtiren', wbane' ke chnare. Na' yet xtir dan' we'e ake'n nench ga't yel nban ke be'nnach, naken kwerp kia'n.

52 Na'll llaschach be'nn Israel ka' llasné ake':

—¿Akxha gone' gone' kwerp ke'en gaollon, neze' ka'?

53 Na'll lle Jesúsén' leake':

—Di'll li, di'll li nia' re': Nada' Be'nnen' Gorj Radj Be'nnach, cha' bi gaore kwerp kia'n, na' cha' bi ye'jre xchena'n, bibi yel nban zejlikane de keré chet ka'. 54 Be'nn ka' gao ake' kwerp kia'n, na' ye'j ake' xchena'n, ke chnare de yel nban ke be'nn ka', la'kze cha' ba wasa't ake', kat te ke yellrio ni, wasbana' leake' radj be'nn wat ka'. 55 Le kwerp kia'n naken dogarje yel wao, na' xchena'n naken dogarje da ye'jre. 56 Be'nn ka' llasa'o ake' kwerp kia'n, na' llase'je' xchena'n, de yel nban zejlikane ke be'nn ka', na' nak ake' nada' txhen, leska' nada' nak akse' txhen. 57 Xa' Diosen' bse'le' nada', na' Le'en nape' yel nban na', na' de yel nban kia' dan' naka' toze ren Le'e. Na' ka'kze gak ke be'nn gao kwerp kia'n, so ake' ke chnare, le gak ake' nada' txhen. 58 Kwerp kia'n naken yet xtir da za'a yebá, bi naken ka dan' bdao da xozxta'ollo ka' kana' latj dachen', le be'nn bdao len dekze de got ake'. Na' be'nn gao yet xtir dan' nia' nada' ka', ke chnare so ake'.

59 Jesúsén' broe' bsedre' da ki lo yoda'o ke be'nn Israel ka' gan' nzi'i Capernaum.

Xti'll Jesúsén' lloe'n yel nban zejlikane ke be'nn wzenay len

60 Na' zan be'nn ka' zjanao Jesúsén', ka ben akre' da ka' llzejnie're' leake'n, na'll ne ake':

—Bni' xhen naken gonllo dan' llzejnie're'n. ¿Noxha gakrize gon kan' ne'e na'?

61 Gokbe'e Jesúsén' llasné ake' ke dan' bzejnie're' leake' da ka', na'll lle'e leake':

—¿Bi llazra'llre da ka' golla' re' na'n? 62 ¿Akxha nnere kat re're nada' yeyepa' yebá gan' bzoa' kana', nada' Be'nnen' Gorj Radj Be'nnach? 63 Spíritu ke Diosen' lloe'n yel nban ke be'nnach, na' kwerpen' bi gak gonen ka'. Di'll dan' ba be'rena' re', naken di'll da lloe' Spíritun', na' nsa'n yel nban. 64 Bixha nna ni't bale re', bi llejle're kia'.

Ka' bne Jesúsén' le kate na', gokbe're' nore be'nn ka' llejle' ke'en, na' noren' wde Le'e rao be'nn ka' llwie Le'e na'. 65 Na'll bne Jesúsén':

—Ke len na', ba bnía' nono gak gonlira'lle nada', cha' bi gakrén Xa' Diosén' le'e nench gonlira'lle' nada'.

66 Bayoll bzejnie' Jesúsén' leake' da ka', zan be'nn ka' llzenay xti'lle'n, brej yichj ake' bill bnao ake' Le'e. 67 Na'll bnnabe Jesúsén' be'nn chllinn ka' (12) breje' nao Le'en:

—¿Ren re' lle'nere wayejre?

68 Na'll lle Simón Pedron' Le'e:

—Xanto', nollno za'k wzenayto' ke'e. Tozo' rwe'n lloe'o di'll da lloe' yel nban ke be'nn llzenay len. 69 Neto' llonlira'llto' rwe', na' nnézeto' nako' Cristo, na' nako' dogarje Xhi'nn Dios be'nnen' zo ke chnare.

70 Na'll lle Jesúsén' leake':

—Ba breja' re' chllinnre nnaore nada', na' to re' rao chllinn na', llzenayre ke daxi'on.

71 Kan' bne'e ke Judas Iscarioten' xhi'nn be'nnen' re Simón, le ba nnezre', le'en wdíe' Le'e rao na'a be'nn ka' llwie Le'en, la'kze nake' be'nn ren rao be'nn chllinn ka'.

Be'nn ka' nak be'nn bi'ch Jesúsén' bi benlira'll ake' Le'e

7 1 Bde na', bdakze Jesúsén' broe' bsedre' be'nn ka' do gan' nbane Galílean'. Bill gokra'lle' chejlle' gan' nzi'i Judean', le be'nn Israel ka' lla'a na', llayirj ake' akre gon ake' got ake' Le'e. 2 Na' ba zo rez ga'le lnni ke be'nn Israel ka', dan' llon ake' nench lljadinra'll ake' kan' bzo ake' yo' de yixh kana'. 3 Na' be'nn ka' nak be'nn bi'ch Jesúsén', lle ake' Le'e:

—Bi yega'nno' ganni, byej Judea na'le nench be'nn ka' llzenay ko'on, re'e akre' yel wak ka' llono'n. 4 Noteze be'nn cha' lle'nre' gombia' be'nn ka' le'e nake' to be'nn za'k, bi gone' yel wak nga'chze. Cha' da li llono' yel wak, benen rao yeolol be'nne, na'll re'e akre' dan' llono'.

5 Ka'n bne be'nn ka' nak be'nn bi'ch Jesúsén', le ni leake' bi llejle' ake' ke Jesúsén'. 6 Na'll lle Jesúsén' leake':

—Bi nna llin lla cha'a, zan re' wakse batteze chejre. 7 Be'nn ka' bi nombia' Dios bi gak wie akre' re', zan llwie akre' nada', le llroe'ra' da xhinnj ka' llon ake'n. 8 Lechej lnnin'. Zan bi sa'a nada', le bi nna llin lla kia'.

9 Bayoll golle' leake' ka', na' go'ye' Galilea na'ze.

Jesúsen' byeje' Jerusalén gan' llak Inni

10 Bde bza'a bi'che' ka' zjake' Innin', na'll bza'a Jesúsen', de nga'chze byeje'. 11 Na' be'nn wnebia' ke be'nn Israel ka' lla'a na', llayirj ake' Le'e rao Innin' llasné ake':

—¿Gaxha dá be'nnen' do ni?

12 Na' be'nn ka' blly rao Innin', lloe' ake' di'll llillize ke'e, na' biteze bne totoe'. Bale ne: “Wa be'nn wen nake'”, na' ye bale ne: “Bi nake' be'nn wen, ziye'ze be'nnen' de'e.”

13 Na'll llillize lloe' ake' di'llen', le yeololze be'nn lleb ake' bi gone be'nn wnebia' ka' leake', cha' yen akre' lloe' ake' xti'll Jesús na'.

14 Na' ka do achje Inni na'n, kate byej Jesúsen' lo lchir yoda'o brao ke be'nn Israel ka', na' bzorawe' llroe' llsedre' leake'. 15 Na'll babane be'nn wnebia' ka', llasné ake':

—¿Akxha llaken da zan da nneze be'nnen'? Rencha' kere bi nzede'n.

16 Na'll lle Jesúsen' leake':

—Dan' llroe' llsedra' ni, kere xhbab kia'n, xhbab ke be'nnen' bse'l nada'n. 17 Noteze be'nn gakra'lle gone' kan' lle'ne Dios be'nnen' bse'l nada'n, wayakbe'kzere' cha' dan' llroe' llsedra'n naken ke Dios o cha' naken da llarjla'lla' nadza'. 18 Kate to be'nn llroe' llsedre' xhbab kekze', llayirj-la'lle' akre gone' nench gake' xhen. Zan be'nn gakra'lle gon ake' xhen be'nnen' bse'l le'en, nnézkzello nak xti'lle'n da li, bi naken da wxhiye'e.

19 'Da Moisés na', benne' re' ley dan' nsedre, na' ni tore bi llonre kan' nen na'. ¿Bixchen llayirjzre akre gonre gotre nada'?

20 Be'nn ka' zjalla'a na', bne ake':

—Daxi'on yo'. ¿Noxhan' lle'ne got rwe'?

21 Na'll lle Jesúsen' leake':

—Toze yel wak da bena', na' yeololre babánere. 22 Da Moisésen' blлие' bia'a sollo sen dan' nzi'i circuncisión (la'kze kere le'en blлие' bia'an, le da bkwa'nn xozxta'ollo ka' blla'a kana'n), na' ke len na', llzoare bida'o byio ka' sen, la'kze lla nba'nne. 23 Na' kan' naken, la'kze cha' naken lla nba'nne, llzoare bida'o byio ka' sen, kat llákebe' xo'n lla nench na' llonre kan' ne ley dan' bzoj da Moisésen', na' ¿bixchen

llaklla're nada' dan' bayona' to be'nn we'e lla nba'nne?
 24 Bi wlliyi'llre be'nne cha' bi da da'o llre're' llone', legón yel
 koxchisen' lixheje kan' llaya'l gaken na'.

Bne Jesúsen' ze'e gan' zo Dios

25 Na'll bne to chop be'nn Jerusalén ka':

—¿Kere be'nn nin' llayirj ake' nench yeso'te Le'e? 26 Lewiá
 kan' llone'n, lloe' di'll rao be'nn yell, na' nono bi llekze Le'e.
 ¿Kere ba llaso'n be'nn wnebia' ka' xhbab, Le'en nake' Criston'
 be'nnen' bexhlló? 27 Nnézello ga be'nn be'nn ni, zan kat yed
 Criston', nono nneze gaxha ze'e.

28 Jesúsen' llroe' llsedre' llyo' yoda'o braon', ka bne ake'
 ka'. Na'll bne'e zillje, lle'e leake':

—Llákere nombia're nada', na' nnézere gaxha be'nne
 nada'. Bixha kere to wrazza'n za'a. Da li zo be'nn bse'l nada'n,
 re' ni ke nombia'zre'. 29 Nada' nombie', le gan' zoe' na'n za'a,
 le Le'en bse'le' nada'.

30 Na' dan' bne'e ka', bale be'nn ka' gokra'll ake' go'x ake'
 Le'e, zan nono be'x Le'e, le bi nna llin lla ke'e, gake' rao na'a
 ake'. 31 Be'nn zan byejele' ke Jesúsen', nake' be'nn bse'l Dios,
 na'll bne ake':

—¿Gonlle Criston' ye ra't yel wak da za'kllle ka dan' ba ben
 be'nn ni, kat yede'?

Be'nn ka' llape yoda'on jake' nench llje'x ake' Jesúsen'

32 Na' be'nn fariseo ka', ben akre' di'llen' lloe' ake' ke
 Jesúsen'. Na' be'rén ake' bxoz wnebia' ke Israel ka' di'lle, na'
 bse'l ake' be'nn ka' llap yoda'o braon', nench na' llje'x ake'
 Jesúsen'. 33 Na'll goll Jesúsen' leake':

—Ye chollze sorena' re', na'll waya'a gan' zo be'nnen' bse'l
 nada' na'. 34 Na'll wayirjre nada', na' bi yellélere nada', le bi
 gak yedre gan' zoa' na'.

35 Na'll lle lwellj be'nn Israel ka':

—¿Gaxhan' ne'e wayeje' ga bi yelléllloe'? ¿Yeyeje' gan'
 naslas be'nn wrall ka' radj be'nn griego ka', na' wroe' wsedre'
 leake'n? 36 ¿Aqxha zejen dan' bne'e ka': “Yeyirjre nada', na' bi
 yellélere nada', na' bi gak yedre gan' zoa'n”?

Jesúsen' be'e di'll ke Spíritu ke Diosen'

37 Lla zerao llon ake' Inni na', naken lla xhenlle, na' bzellá Jesúsen' llroe' llsedre' leake', na' bne'e zillje, bne'e:

—Noteze re', cha' lo yichjra'llda'oren' nakre ka be'nne llbilra'lle, llaya'l gonlira'llre nada', na' gonna' da ye'jre.

38 Na' be'nnen' nxenra'll nada', gak ke'e kan' ne xti'll Dios dan' nyojen, to da wen kwis gak lo yichjra'llda'we', gaken ka to yellrio ga llartit nis da lloe' yel nban.

39 Na' dan' bne Jesúsen' ka', be'e di'll ke Spíritu ke Dios dan' yedsó lo yichjra'llda'o noteze gonlira'll Le'en. Na' kan' bne'e ka', bi nna yedsó Spíritun' lo yichjra'llda'o be'nne, le bi nna gak yeolol da ka' llaya'l gak, nench wroe'n Jesúsen' nake' be'n za'k xhen.

Gok ake' chop kwe're ni ke Jesús na'

40 Be'nn ka' llzenay xti'll Jesúsen' bal ake' bne:

—Da li be'nn nin' be'nn llyixjwe' xti'll Dios, be'nnen' ba naksen yede'.

41 Na' ye bal ake' ne:

—Be'nn nin' Criston' be'nnen' ba naken yednnebia'.

Bixha ye bale'n llasne'e:

—¿Bixha nello be'nn Galilea na', kwe'j Diosen' gake' Criston'? 42 Xti'll Diosen' dan' nyojen nen, Cristo be'nnen' yeden', lloje' rao dialla ke rey David, na' nake' be'nn za'a Belén gan' nak rall David na'.

43 Na' gok be'nn ka' chop kwe're, ni ke Jesús na'. 44 Na' bale' gokra'll ake' go'x ake' Le'e, na' bi gok go'x ake' Le'e.

Be'nn wnebia' ke Israelen' bi byejle' ake' ke Jesúsen'

45 Be'nn ka' llape yoda'o braon', jayake' gan' zjazó bxoz wnebia' ka', ren be'nn fariseo ka', le be'nn ka'n bse'l leake' nench go'x ake' Jesús na', na'll be'nn ka' lle ake' leake':

—¿Bixchen bi bche're'?

46 Na' be'nn ka' llap yoda'on braon', llasné ake':

—Bi nna yéneto' be'nn we'e di'll wen, ka dan' lloe' na'.

47 Na'll lle be'nn fariseo ka' leake':

—¿Rente re' ba bxhiye'rene'? 48 Ni to neto' be'nn fariseo, bi nna chejle'to' xti'llen, ni be'nn wnebia' kello ka', ni toe'

bi nna chejle' xti'lle'n. 49 Zan be'nn ki zjalla'a ni, bi nombia' ake' ley dan' bzoj da Moisésen', na' ba nbeyi' ake', dan' llejle' ake' xti'lle'n.

50 Na' Nicodemo be'nnen' byej rao Jesúsén' tle'lre be'nnen' nak txhen fariseo ka', golle' leake':

51 —Ley kellon' nen bi gak wchoybia'llo ke to be'nne ba ben da xhinnj, cha' bi nna we'e di'll akren' gok, na' cha' bi nna nnézello bixhan' bene'.

52 Na'll lle ake' le'e:

—¿Reno' rwe' ba bayako' be'nn Galilea? Bsed xti'll Diosen' kwasro dan' nyojen, na' nnezro' ni to be'nn bdixjwe' xti'll Diosen' kana' blloje' Galilea.

No'ren' bado'l akre' llone' da xhinnj

53 Na'll baza'a totoe', jayak ake' rill ake'.

8 1 Jesúsén' byeje' rao ya' gan' nzi'i Ya' Olivos. 2 Na' bateyó kate byeni', byeje' lo yoda'o braon' da yobre, na' yeolol be'nn ka' lla'a na', jabi'y ake' rawe'n. Na' bllie' na' bzorawe' llroe' llsedre' leake'. 3 Na' be'nn ka' llsedre ke ley dan' bzoj da Moisés na', na' be'nn fariseo ka', jwa'a ake' to no're, bado'l akre' le'e ren xtoe'. Na' jazé ake' le'e kllol be'nn ka' llzenay xti'll Jesúsén'. 4 Na'll lle ake' Jesúsén':

—Maestro, no'r ni bado'letoe' llone' da xhinnj. 5 Ka nak ley dan' bzoj da Moisésen', nllian bia'a wchekw akllloe' yej got aktelloe'. ¿Bixha ne'o rwe', akre gonllo ke'e?

6 Lle ake' Jesúsén' ka', nench wkwej ake' Le'e di'll, na' ga't da gao ake' xhia ke'e. Bixha Jesúsén' kan' lli'teze na', to bxhexje yichje'n bzorawe' llzoje' rao yo ren xhbene'. 7 Na'll llchie' akre' Le'e, akre ne'e. Na'll kat babe'cha'we', na'll lle'e leake':

—Noteze re' bibi da xhinnj nonre nakre yalle, re' lesorao lewchekwe' yejen'.

8 Le babe'te' syichjre da yobre, llzoje' rao yon'. 9 Ka golle' leake' ka', na'll bayakbe'e akre', lekze be'nn wen da xhinnj leake', na'll chba' chba' balloj twej twej ake', zga'tek be'nn gore ka', na'll zanao be'nn llaban ka', baga'nnte no'r na'ze gan' lli' Jesúsén'. 10 Ka bakos yichje'n da yobre, nollno be'nn ka' llra', ni ye toe', na'll lle'e no'ren':

—No're, ¿gannxha be'nn ka' lle'ne got rwe'n? ¿Ni toe' billbi lliaiyi'll rwe'?

11 Na'll ne no'ren':

—Ni toe', Xana'.

Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Ni nada' bi wlliaiyi'lla' rwe'. Bayej, na' bill nnao' gono' da xhinnjen'.

**Jesúsén' nake' beni'
ke yichjra'llda'o be'nnach**

12 Jesúsén' be'e di'll da yobre, lle'e be'nn ka':

—Nada' naka' beni' ke yichjra'llda'o be'nnach. Be'nn gone' nada' txhen, bill nchole yichjra'llda'o ake'n, na' lo yichjra'llda'o ake' na', ba naken ka to da yo' beni'. Leake'n ba de yel nban zejlikane ke ake'.

13 Na'll lle be'nn fariseo ka' Le'e:

—Kwinzo' lloe'o di'll ko'o, ne'o nako' be'nn za'ke, bi nak dan' da li.

14 Na'll lle Jesúsén' leake'n:

—La'kze cha' lloa'a di'll ke kwinza', xti'lla'n naken da za'ke, na' da li. Nada' nnezra' gan' bza'a na', na' gan' waya'a, zan re' ni ke nnézzere gaxhan' za'a, na' gaxhan' waya'a. 15 Re' ll-liyai'llre nada' kon ka llara'n lo yichjra'llda'ore, zan nada' notno ll-liyai'lla'. 16 Na' chet ka' llona' yel koxchis ke be'nn ka', llona'n ka llaya'l gaken, le bibi de da llona' to wrazza', llona' kan' ne Xa' be'nnen' bse'l nada' na'. 17 Ley kellon' dan' llsedren' nen, llaya'l chejle'llo kat chope be'nn bre'e kan' goken, na' toze ka di'll we'e ake'. 18 Nada' lloa'a di'll kia' kwina', na' Xa' be'nnen' bse'l nada', lekze di'll kia' nada'n lloe'.

19 Na'll lle ake' Le'e:

—¿Gaxhan' zo xa'o?

Na'll ne Jesúsén':

—Ni nada' ni Xa' na', bi nombia're. Chenak nombia're nada', renkze Xa' na', ba nombia're.

20 Di'll ka' broe' bsede Jesúsén', kan' lla'a ake' kwitze gan' lloe' ake' mell ke yoda'o brao ke be'nn Israel ka'. Na' notno be'x Le'e, le bi nna llin lla ke'e go'x ake' Le'e.

**Jesúsén' lle'e leake' bi gak
wayejrén ake' gan' wayeje'n**

21 Jesúsén' lle'e leake':

—Nada' yeya'a, na' yeyirjre nada', zan bi gak yeza'renre gan' yeya'an, na' rao da xhinnj keré ka' kwiaiyi're.

22 Na' dan' bne'e ka'n, bne be'nn Israel ka':

—¿Yeyotje kwine'n, na'llen' ne'e nono gak yeyej gan' wayeje' na'?

23 Na'll lle Jesúsen' leake':

—Re' nakre be'nn ke yellrio ni, na' llzenayre ke dan' llnebia' yellrio ni, zan ke nak nada', za'a yebá bi llzenaya' ke dan' llak yellrio ni. 24 Ke len na', golla' re' kwiayi're rao da xhinnj keré ka'. Le cha' bi chejle're nada'n naka' doxhen kan' ba bnía' na', kwiayi're rao da xhinnj keré ka'.

25 Na'll lle ake' Le'e:

—¿Noxha rwe'?

Na'll lle Jesúsen' leake':

—Da zan ras ba golla' re' noxha nada'. 26 Da zanlle de da nnía' re', na' wzejnie'ra' re' napre do'le. Na' be'nnen' bse'l nada', lloe' di'll li, na' nada' lloe'rena' be'nnach di'll da ba benra' bne'e.

27 Be'nn wnebia' ka', bi byejnie' akre' lloe'rene' leake' di'll ke Xe'e Diosen'. 28 Na'll lle Jesúsen' leake':

—Kat wlisre nada' to le' yay, nada' naka' Be'nn Gorj Radj Be'nnach, kana'll nnézere naka' be'nnen' ba bnía' naka', na' nnézere bibi llona' to wraza', kon da ba bzejnie' Xa'n nada', len na' nía'. 29 Xa' be'nnen' bse'l nada', zerenkze' nada'. Bi llbej yichje' nada', le zoteze zoa' llona' da llayo'ra'lle'.

30 Na' ka lloe'rén Jesúsen' be'nn ka' di'll ka', be'nn zan bzorao llonlira'll ake' Le'e.

Da lin' gonen nench yelloj be'nn ka' rallna'a da xhinnjen'

31 Na'll lle Jesúsen' be'nn Israel ka' ba bzorao llonlira'll Le'e:

—Cha' sotezre gonre kan' ba bnía' na', na'll wroe'n da likzen' llonre nada' txhen. 32 Gombia're di'll li kia'n, na'll gakrenen re', na'll yellojre rao na'a dan' llnebia' re' na'.

33 Bale be'nn ka', goll ake' Jesúsen':

—Neto'n nakto' dialla da Abraham na', na' nono nna so be'nn nnebia' neto'. ¿Bixchen nezo' yellojto' dan' llnebia' neto'?

34 Na' lle Jesúsen' leake':

—Di'll li nía' re', yeololte be'nn llon da xhinnje, nak ake' rallna'a da xhinnj dan' llnebia' leake'n. 35 Be'nn zo rill xan llin ke'en, choll wejze llzorene' xan yo'n txhen, zan be'nn nak xhi'nn xan yo'n zorenteze' le'e. 36 Nada' naka' dogarje Xhi'nn

Dios, na' wak gona' nench yelloj da xhinnj ka' yichjra'llda'o-ren', bill nnebia'n re'. 37 Nnezra' nakre dialla da Abraham na', na' llayirjla'llre akre gonre gotre nada', le bi lloe're latj so xti'lla'n yichjra'llda'oren'. 38 Nada' lloa'a di'll ke da ka' ba bre'ra' kan' zoa' kwit Xa'n, na' re' leska' llonkzre da ba bënëre bne xaren'.

39 Na'll lle be'nn ka' Jesúsen':

—Neto' nakto' dialla da Abraham.

Na'll lle Jesúsen' leake':

—Chenak nakre dogarje dialla da Abraham na', gonre kan' bene' na'. 40 La'kze ba bzejnie'ra' re' di'll li dan' benra' bne Diosen', na' lle'nkzere gotre nada'. Da Abraham na', bi bene' kan' llonre na'. 41 Toz ka' llonre ren xaren'.

Na'll lle be'nn ka' Le'e:

—Toze Dios na'n nak xato', na' bi llzenayto' ke nollre be'nne.

42 Jesúsen' lle'e leake':

—Cha' Dios na' nak xare, llie're nada' chenake, le nada'n bza'a gan' zo Diosen'. Kere to wrazza'n za'a, Dios na'n bse'll nada'. 43 Bi llejnie're dan' llepa' re'n, le bi lle'nere wzenayre kia'. 44 Daxi'o na', nak xare, na'llen' llawere llonre kan' lle'nen na'. Le len na' naken wet be'nne, kan' bxhe yellrio na'te. Na' bi llejle'n di'll li, le bibi di'll li yo' lo ra'llda'we. Na' kat nen di'll wenra'lle, nen kon kan' naken na', le len na' nak wenra'lle, naken xa yeolol di'll wenra'lle. 45 Na' nada', lloe'tia' di'll li, na' bi llejle're kia'. 46 ¿Noxha re' gak wroe' cha' bi da xhinnj nona'? Nada' zoteze zoa' lloa'a di'll li. ¿Bixchen bi llejle're kia'? 47 Be'nn ka' nak xhi'nn Diosen', llzenay ake' xti'lle'n. Na' re' bi llzenayre ke'e, le bi nakre xhi'nne'.

Ba zokze Criston' kan' gorj da Abraham na'

48 Na'll be'nn wnebia' ke Israel ka', lle ake' Jesúsen':

—Kan' ba bnekzto' na', nakbie'kze nako' txhen be'nn Samaria ka', na' yo' daxi'o lo yichjra'llda'on.

49 Jesúsen' lle'e leake':

—Bitbi daxi'o yo' lo yichjra'llda'wa'n, Xa' na' lloe'xhena', na' re' bi llapre nada' bara'nne. 50 Kere llyirja' be'nn gon nada' xhen na', Xa' na'n zoe' lle'nre' be'nnache gone' nada' xhen, le Le'en llone' yel koxchis. 51 Di'll li, di'll li nia' re': Noteze be'nn llzenay xti'lla'n, ga't yel nban zejlikane ke'e.

52 Na'll lle be'nn wnebia' ka' Le'e da yobre:

—Na' bayoll bnnézeto' yo' daxi'on lo yichjra'llda'on. Ba got xozxta'ollo Abraham na', ren yela' be'nn ka' bdixjwe' xti'll Dios kana', na' rwe' nechko' be'nn wzenay ko'o, ga't yel nban zejlikane ke'e. 53 ¿Llakro' za'klo' ka da xozxta'ollo Abraham na'n? Le'en ba gote', na' ren be'nn ka' bdixjwe' xti'll Diosen' kana', leake'n ba got ake'. ¿Noxha llakro' nako' rwe' na'n?

54 Na'll lle Jesúsén' leake':

—Cha' llon kwina' xhen, bibi za'ken, zan Xa'n llon nada' xhen be'nnen' nere llonre xhen. 55 Na' ni ke nombia'zre', zan nada' nombie'. Cha' nia' bi nombie', na' gaka' be'nn wenra'll kan' nak re'. Zan nada' nombie', na' llzenaya' xti'llen. 56 Da Abraham na', be'nnen' gok xozxta'ore, bawere' kwis bnnezre' wre're' llan' yeda' rao yellrio ni, na' zoe' nbaraz ba bre're'n.

57 Na'll lle be'nn Israel ka' Le'e:

—Ni ke nna gákzero' chiyon (50) iz, na' nechko' ba bre'ro' Abraham na'.

58 Jesúsén' lle'e leake':

—Di'll li, di'll li nia' re': Ba zokza' nada' ka bi nna so Abraham na'.

59 Na' bxhi'i ake' yej wchekw ake' Le'e, che'r ke bkwa'ch-doe', na' balloje' yoda'on. Ni ke gokbe'e akzre', badie' radj ake'n.

Jesúsén' bayone' to be'nn nchole ka gorjte'

9 ¹ Jesúsén' zejrene' be'nn ka' non Le'e txhen, na' bre'e akre' to be'nn nchole ka gorjte'. ² Na'll lle ake' Le'e:

—Maestro, ¿noxha nap do'len', gorj be'nnen' be'nn lchole, le'en o cha' xaxhne'en?

3 Na'll lle Jesúsén' leake':

—Be'nn ni gorje' nchole kere da nape' do'len', na' ni kere da nap xaxhne'e do'len', gorje' ka' nench wroe'rawe bi dan' gon Diosen'. ⁴ Llaya'l gonllo xchin Dios be'nnen' bse'l nada', chak nna de latje. Le wllin lla kat bill ga'l gonllon. ⁵ Na' chak nna zoa' yellrio ni, lgoa' beni' lo yichjra'llda'o be'nnache.

⁶ Bayoll bne'e ka'n, bllo'nn xhe'n ke'en rao yon', na'll bene' ra't bennj kone xhe'n ke'e na', na'll bdebe' bennjen' rao be'nn lcholen'. ⁷ Na'll golle' le'e:

—Byej jadib rao'n gan' llia nisen' gan' nzi'i Siloé.

(Siloé na' lle'nen nen Nse'la'.) Na' ka' gok byeje', na' jadib rawe'n, ka balline', na' ba llare're'. ⁸ Na' be'nn wrill ke'e ka',

na' nollre be'nn bre'e akre' le'e yeo lla, kan' nna nake' be'nn nchole na', ne ake':

—¿Kere be'nn nin' llbe' llnnabe' lmoxx lla?

9 Na' bale' ne:

—Le'en.

Na' ye bale' llasné:

—Kere le'en, be'nn yobren', zan toz ka nake' ren be'nn ni.

Na'll bne be'nnen':

—Nadkza'n.

10 Na'll lle ake' le'e:

—¿Akxha gok bzorao llare'ro'n?

11 Na'll lle'e leake':

—To be'nn re Jesús bene' ra't bennj, na' bdebe'n rawa'n, na'll lle'e nada': “Byej gan' llia nis gan' nzi'i Siloé, na' jadib rao'n.” Na'll bya'a jadiba'n, na'll bzorao llare'ra'.

12 Na'll lle ake' Le'e:

—¿Gannxha be'nnen' na'?

Na' lle'e leake':

—Bi nnezra'.

**Be'nn fariseo ka' bnnabyoll akre'
be'nn lcholen' akre gok bayake'**

13 Na'll bche'e ake' be'nnen' gok be'nn lcholen' gan' lla'a be'nn fariseo ka'. 14 Na' nak to lla nba'nne, kan' ben Jesús en' bennj dan' bdebe' rao be'nnen' nench bare're'. 15 Na' leska' bnnabe be'nn fariseo ka' le'e, akre goken ba llare're', na' lle'e leake':

—Bdebe' bennj yejrawa'n na'll jadiba'n, na' nna' ba llare'tera'.

16 Na' bale be'nn fariseo ka', bne ake':

—Nnézello bi zorén Diosen' be'nnen' bayón be'nn lcholen', le llone' da bi llaya'l gone' lla nba'nne.

Na' ye bale' ne ake':

—¿Akxha gon to be'nn wen da xhinnj, goncheke' yel wak ka dan' llon be'nn ni?

Na'll gok ake' chop kwe're. 17 Na'll lle ake' be'nnen' bayaken':

—¿Bixha ne'o rwe' ke be'nnen' bayón rao'n?

Na'll ne be'nnen':

—Nake' to be'nn llyixjwe' xti'll Dios.

18 Na' be'nn wnebia' ke be'nn Israel ka', bi byejle' ake' ke be'nnen' gok be'nn lcholen', na' ba llare're'. Na'll goxh ake' xaxhne'en. 19 Na'll bnnab akre' xaxhna' be'nnen' gok lcholen', lle ake' leake':

—¿Xhi'nnre be'nn ni, be'nnen' nere gorje' nchole? ¿Aqxha goken ba llare're' nna'?

20 Na' xaxhne'e na', goll ake' leake':

—Xhi'nnto'n, na'llen' nnézeto' ka gorjtebe'n ncholbe'.

21 Zan bi nnézeto' akren' gok ba llare'be', na' ni ke nnézzeto' non' bayón raobe'n. Ba naksbe' bi wak, lennabteze kwinbe', nench we'be' di'll akren' gok.

22 Ka' bne xaxhne'e ka', le lleb ake' be'nn Israel ka', le leake'n bchoy ake'n nono wreb ake' lo yoda'on, noteze be'nn we'e di'll llejle' ke Jesúsén' nake' Cristo. 23 Na'llen' bne xaxhna'be'n ka': “Ba nwaksbe', lennabteze kwinbe'.”

24 Na'll goxh ake' be'nnen' gok be'nn lcholen' da yobre, lle ake' le'e:

—Be'e di'll li rao Dios. Be'nnen' ne'o bayón rwe'n, nake' be'nn wen da xhinnje.

25 Na'll lle be'nnen' leake':

—Bi nnezra' cha' nake' be'nn wen da xhinnje. Kon toz da nnezra', goka' be'nn lchole, na' nna' ba llare'ra'.

26 Na'll da yobre lle ake' le'e:

—¿Bixha benre' rwe'? ¿Akre bene'n nench bare'ro'?

27 Na'll lle'e leake':

—Ba bnekza' re', na' bi llejle're. ¿Bixchen lle'nzere nnia' weltze? ¿Lle'nere nnaore gonre' txhen na'?

28 Na'll bchachrén ake' le'e, lle ake' le'e:

—Rwe'n nakoe' txhen, zan neto' da Moisés na', nakto' txhen. 29 Le nnézeto' Dios na', be'rén da Moisésén' di'lle, na' be'nn ni, bi nnézeto' ga ze'e.

30 Na'll lle be'nnen' bayaken' leake':

—Da nin' nak zi yebánello, le bi nnézere ga za'a be'nn ni, na' ba bayone' nada'. 31 Nnézello Diosén' bi llzenaye' ke be'nn llon da xhinnje, zan llzenaye' ke noteze be'nn llonlira'll Le'e. 32 Ka bxhe yellriote, gaga nna yénello zo be'nne llayone' rao be'nn nchol ka gorjte'. 33 Be'nn ni, bibi gak gone' chenak bi ze'e ga zo Dios.

34 Na' balli'i be'nn fariseo ka' xti'lle'n:

—Rwe'n ka gorjte'o nako' be'nn wen da xhinnj kwis.
 ¿Llakro' cha' rwe' za wsedro' neto'n?
 Na'll babej ake' le'e lo yoda'on.

Be'nn ka' nchole yichjra'llda'o

35 Jesúsen' benre' kan' ben ake' babej ake' be'nnen' lo yoda'on, be'nnen' bayone' yejraon', na'll ka badile' le'en, lle'e le'e:

—¿Llonlira'llo' Xhi'nn Diosen'?

36 Na'll ne be'nnen':

—Xana', bne nada' noxhan', nench gonlira'lle'.

37 Jesúsen' lle'e le'e:

—Ba bre'kzero' nada', nadkza'n lloe'reno' di'lle.

38 Na'll bzoa xhib be'nnen' rawe' lloe'rawe' Le'e, bne'e:

—Xana', llonlira'lla' rwe'.

39 Na'll lle Jesúsen' le'e:

—Za'a yellrio ni, nench wroe'n non' nap do'le, na' non' bi nap do'le, na' zadyena' nench be'nn ka' bi llejnie', bill gak ake' ka be'nn lchole, na' zadyena' nench be'nn ka' llak akre' llejnie' akre', gak ake' ka be'nn nchole lo yichjra'llda'o ake'n.

40 Na'll bal be'nn ka' zjazé ka'le, be'nn fariseo ka', ben akre' kan' ne Jesúsen', na'll lle ake' Le'e:

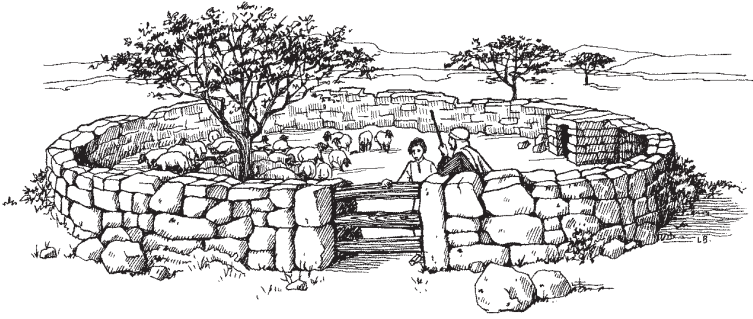
—¿Llakro' cha' ren neto'n nakto' be'nn lcholen'?

41 Na'll lle Jesúsen' leake':

—Chenak nakre be'nn lchole, bibi do'l keré de, zan dan' nere llejnie're na', na'llen' dekze do'l keré.

Jesúsen' bsa'krebre' ka llon be'nn gop xhi're

10 ¹ Di'll li, di'll li nia' re': Be'nne bi choe' gan' nake lloa' rej ke xhi'ren', na' choe' ga yobre, le'en nake' be'nn wan. ² Be'nn wsarje' choe' lixhej lloa' re'jen', le'en llap xhi'ren'. ³ Na' be'nnen' llape lloa' re'jen' wsarje', na' cho' gop xhi'ren'. Na' llzenay xhi'r ka' xti'll be'nnen' llwia leakba'n, nombia' akba' chie'n kat llaxheba', lloe' ra akba' kat llbejeba'. ⁴ Na' kate ba bchache' yeololteba' lo re'jen', llbiarawe' rao akba'n, na'll nao xhi'r ke'e ka' le'e, le nombia' akba' chie' na'n. ⁵ Bill nnao akba' no be'nn yobre, to llxhonnj akzba' le bi nombia' akba' chie' na'.

6 Jesúsen' be'e di'll ke be'nn gop xhi'ren', nench bzejnie're' be'nn ka' lla'a na', na' bi byejnien' be'nn ka', akre zeje'n dan' golle' leake'n.

**Jesúsen' nake' ka to be'nn
llap xhi'r ke'en wen kwis**

7 Na' lle Jesúsen' leake' da yobre:

—Di'll li, di'll li nia' re': Nada' naka' ka to lloa' re'j gan' llalla'a xhi'r ka'. 8 Yeololte nollre be'nn ba bede' ka za yeda' nada', nello nak ake' be'nn wan. Na' be'nn ka' nak ka xhi'r da'o kia', bi bzenay ake' xti'll be'nn ka'. 9 Nada'n naka' ka lloa' re'j ke xhi'r ka', na' noteze be'nne gonlira'll nada', yerá ake' rao da xhinnjen', na' gak ake' ka xhi'r da'o ba llo' lo re'j, na'll lalloj akba', na' llel da llao akba'.

10 'Le be'nn wan na', ze'e nench kwane' xhi'r da'o ka', na' goteba', na' wleyie'ba'. Zan nada' za'a lloa'a yel nban zejli-kane ke be'nn ka' llonlira'lle nada', nench nni't ake' wen kwis. 11 Na' nada' llona' ka to be'nne llap xhi'r ke'en kwasro. Na' be'nn llap xhi'r ke'en kwasro llsanra'll yel nban ke'en, ni ke dan' nllie're' xhi'r ke'e ka'. 12 Na' be'nn zi'i raxhje' gape' xhi'r ke be'nnen', to wxhonnje' wsanra'lleba' ka re're' za'a be'kw yi'on, le bi nak xhi'r ka' ba ke'e. Na'llen' lloe' latj lje'x be'kw yi'on leakba', na' lloslasba' xhi'r da'o ka'. 13 Na' be'nn bi nak xan xhi'r ka', llxhonnje' le bi nllie're' xhi'r ka', le bi nak xhi'r ka' ba ke'e. Dan' zi'i raxhje' na'zen' llwieba'.

14 'Nada' llona' ka llon to be'nn llape xhi'r ke'en kwasro, na' nombia' be'nn ka' nak ake' ka xhi'r da'o kia', na' leake' nombia' ake' nada'. 15 Ka'n nombia' Xa'n nada', na' ka' nombia' Le'e, na' llsanra'll kwina' gata' ni ke ake'. 16 Na' zjani't be'nn yobre be'nn bi nak ak be'nn Israel. Be'nn kin'

llaya'le lljatop ake' nench wzenay ake' kia', na'll gak ake' ka xhi'r da'o ka' lla'a toze re'j, na' toze be'nn llap leakba'.

17 'Llsanra'll kwina' yeso't be'nn ka' nada', na' te na', yebana' da yobre, na' Xa'n nllie're' nada', le llazra'lle' kan' llona' na'. 18 Nono llaka'a yel nban kia'n. Nadkza'n llsanra'll kwina' gata'. Wak wsanra'll kwina' got ake' nada', na' leska' wak yeyas yebana' radj be'nn wat ka', kan' nllia Xa'n bia'a gona'.

19 Da yobre gok be'nn Israel ka' chopre, ni ke xti'll Jesús na'. 20 Zan ake' bne:

—Daxi'on yo' yichjra'llda'we'n, bi ne bi zille'. ¿Bixchen llzenayrizre xti'lle'n?

21 Na' ye bale' ne ake':

—Ni to be'nn yo' daxi'o bi gak nne'e ka'. ¿Bixha wak gon daxi'on yeyak be'nn lchol yere're'?

Be'nn wnebia' ke Israelen'

Il-lliayi'll ake' Jesúsén'

22 Ka bllin lla byo' Inni dan' llon ake' ka nak lljadinra'll ake' llan' benla'y ake' yoda'o brao ke Diosen', na' ba bllin lla llak zay Jerusalén na'. 23 Na' dá Jesúsén' lo lchir ke Salomón na'. 24 Na' be'nn wnebia' ke Israelen', byechj ake' Jesúsén' ne ake':

—¿Bixchen llonllejla'llo' neto', cha' rwe'n nako' Cristo? Bnetega neto' chet ka' rwe'n.

25 Na'll lle Jesúsén' leake':

—Ba bnekza', na' re' bi llejle're. Da ka' ba bena'n kone yel wak ke Xa' na'n, llroe'n naka' be'nn bse'l Le'e. 26 Na' bi llejle're kia', le bi llonre txhen be'nn ka' llonlira'll nada', kan' ba bnekza' re'. 27 Be'nn ka' nak ka xhi'r da'o kia' ka', nombia' ake' chia'n. Na' nada' nombia' ake', na' nao ake' nada'. 28 Na' lloe' ake' yel nban zejlikane, na' kbat kweyi' ake', na' nono gak yeka'a leake' rao na'. 29 Xa' na', ba breje' be'nn ka' llonlira'll nada', nench llwia ake', na' notno gak yeka'a leake' rao na'a Xa'n, le nape' yel llnebia' ga zeroaze. 30 Nada' ren Xa' na', nakto' ka toze be'nne.

31 Bayoll bne'e ka', le bxhi'te be'nn wnebia' ka' yej, gokra'll ake' wchekw ake' Le'e. 32 Na'll lle Jesúsén' leake':

—Da zan da wen ba bre're bena' kone yel wak ke Xa'n. ¿Bixha ken lle'nere wchekwre nada' yej?

33 Na'll lle be'nn wnebia' ka' Le'e:

—Kere ke da wen ka' beno' na'n, wchekwto' rwe' yejen', dan' llkadi'o ke Dios na', le be'nnachze rwe', na' llon kwino' Dios.

34 Na'll lle Jesúsén' leake':

—Nnézkzere kan' nyoj xti'll Diosen' dan' nzedren' gan' nen: “Nada' ba bnia' re', nakre ka dios ka'.” 35 Na' xti'll Dios dan' nyojen kere da te ken, na' len na' nen Diosen' bne'e ke be'nn ka' bzenay xti'llle'n kana', gok ake' ka Le'e. 36 Diosen' breje' nada' nench gakrena' be'nnach lla'a yellrio ni, na' ǵbixchen nere llkwasá' Diosen' ka'le, dan' nia' naka' Xhi'nné'n? 37 Cha' bi llona' yel wak ke Xa' Diosen', bi llaya'l chejle're kia' chet ka'. 38 Zan cha' llakbe're llona' da za'k kone yel wak ke Diosen', llaya'l chejle're, Le'en bse'le' nada', la'kze bi lle'nere chejle're xti'lla'n. Na' cha' chejle're ke da ka' ba llona' na', na'llen' nnézere zerenkze Xa'n nada', na' leska' nada' zerena' Le'e.

39 Na'll gokra'll ake' go'x ake' Jesúsén' da yobre, na' bi bdo'le'.

40 Jesúsén' bayeje' gan' zoe' ye chla' yeo Jordán na', latje gan' bzo da Juan na', chak bchoe' be'nné nis. 41 Na' be'nn zan jak gan' zoe'n nench bzenay ake' xti'llle'n, na' bne ake':

—Da Juan na', ni to yel wak bibi bene', zan yeolol dan' bne'e ke be'nn ni, naken da li.

42 Na' be'nn zan benlira'll Jesúsén' latj na'.

Kan' gok kan' got Lázaro

11 1 To be'nné goke' yillwe', golle Lázaro bzoe' gan' nzi'i Betania, ren ye chop zane' ka' nzi'i María ren bire', be'nnen' re Marta. 2 (María, zan Lázaro na', le'en bwazj to ceit dan' la' xhix nia' Xanllo Jesúsén', bayoll na', bachechte'n kone yich yichje'.) 3 Na' ka' gok llop bir no'r ki, bse'l ake' rson ke Jesúsén', lle ake' Le'e:

—Xanto', be'nnen' nllie'ro', re Lázaron' ba llake' yillwe'.

4 Ka bnneze Jesúsén' llak Lázaron' yillwe', na'll bne'e:

—Ka nak yillwe' llak be'nnen' bi kwiayi'rene'n, llake' ka' nench gakbe're katek be'nn za'k nak Diosen', na' gakbe're naka' nada' be'n za'k kwis, nada' naka' dogarj Xhi'nn Dios.

5 Na' nllie' Jesúsén' Martan' ren bire' na', na' ren Lázaron'.

6 Ka bnnezre' llak Lázaron' yillwe', na' bzoe' ye to chop lla gan' zoe' na'. 7 Na'll golle' be'nn ka' non Le'e txhen na':

—Lecho'o, chejllo gan' nbane Judean' da yobre.

8 Na' lle ake' Le'e:

—Maestro, bi lla na'ze gokra'll be'nn ka' lla'a ganna', got ake' rwe', wchekw ake' rwe' yej. ¿Na' lle'nchkeró' chejllo' ganna' da yobre?

9 Jesúsen' lle'e leake':

—Rao lla nsa'n chlinn (12) hor, na' be'nn dá te lla bi lljache'we' le zo willen' nseni'n rao yellrion'. 10 Na' be'nn dá ba gole lljache'we', le ba nak xhole.

11 Bayoll bne'e ka', na'll lle'e leake':

—Be'nnen' nllie'llo nzi'i Lázaron' ba lltase', na' cha'a lljasbane'.

12 Na'll lle ake' Le'e:

—Xanto', cha' ba lltase', wayakzere'n.

13 Ka' bne Jesúsen', le ba bnnezre' ba got Lázaron', na' be'nn ka' nao Jesúsen', llak akre' cha' tasze' llazi'ra'lle'n.

14 Na'll goll Jesúsen' leake' lixheje:

—Ba got Lázaron'. 15 Na' llawera' bi bzoa' ganna' kan' goke' yillwe'n, nench na' chejle're kia'. Lecho'o chejllo gan' de'e na'.

16 Na'll be'nnen' re Tomás, be'nnen' bsi'i ake' Tomás Dídimó golle' yezikre be'nn ka' non Jesúsen' txhen:

—Lecho'o nench gatrenllo Jesúsen' txhen, cha' ba llot ake' Le'e.

**Jesúsen' nape' yel wak yesbane' be'nn wat
na' we'e leake' yel nban zejlikane**

17 Na' ka bllin Jesúsen' Betanian' ren be'nn ka' non Le'e txhen na', lle ake' Le'e ba gok tap lla nna', bkwa'ch ake' Lázaron'. 18 Betania na', lli'n awlloze Jerusalén ka do choll da'oze llgo'llo nez. 19 Be'nn zan be'nn Israel ka', bllin ake' gan' zo Martan' ren Marían', lloe' ake' leake' yel llxhenra'lle dan' got zan ake'n. 20 Ka bnneze Martan' ba bllin Jesúsen' lloa' yellen', na'll bza'doe' jatile' Le'e, na' María na' baga'nne' yo'ze. 21 Na'll lle Martan' Jesúsen':

—Xana', chenak zo'o ganni kan' gok be'nn zana'n yillwe', bje gote' chenake. 22 Na' nnezra' la'kze ba gote', biteze bi da nnabro' Diosen' gonkze'n.

23 Na'll lle Jesúsen' le'e:

—Wabán bi zano'n.

24 Na'll lle Martan' Le'e:

—Nnézkzera' wabane' kat yebán be'nn wat ka', kat llin lla wayoll yellrion'.

25 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Nada' napa' yel wak yesbana' be'nn wat ka', na' we'e ake' yel nban zejlikane. Na'llen' be'nn ka' gonlira'll nada', la'kze gat ake', wa't yel nban zejlikane ke ake'. 26 Na' noteze be'nn ni't gonlira'lle nada', kbat gat be'nn ka', na' bi kweyi' ake'. ¿Llejle'o dan' llepa' rwe'n?

27 Na'll lle Martan' Le'e:

—Xana', llejlia' nako' dogarje Xhi'nn Dios, llejlia' nako' Cristo be'nnen' ba brezto' wse'l Diosen' yellrio ni.

Jesúsén' bllelle' gan' bkwa'ch ake' Lázaron'

28 Bayoll goll Martan' Le'e ka', bayeje' jayelle' María bire'n ka' llillize:

—Ba bra' Maestron' lloa' yell na', na' llaxhe' rwe'.

29 Na'll kate bene Marían' kan' goll Martan' le'e na', le bza'dote' byeje' gan' zo Jesúsén'. 30 Bi nna cho' Jesúsén' lyellen', na' ze'e lloa' yellre gan' jatil Martan' Le'e na'. 31 Na' be'nn Israel ka', zjalla'a rill Marían', lloe' ake' le'e yel llxhen-ra'll dan' got zane' na'. Ka bre'e akre' bza'doe'n, na'll naodo ake' le'e, llak akre' cha' zeje' lloa' ba na' zjachelle'n.

32 Na' Marían', kate blline' gan' ze Jesúsén', le bzoate xhibe' rawe' ka bre're' Le'en, na' lle'e Le'e:

—Xana', chenak zo'o ganni kan' gok be'nn zana'n yillwe', bije gotje' chenake.

33 Na' ka bre'e Jesúsén' bell Marían', na' ren be'nn Israel ka' za'rén le'e na', na' gokya'chre' kwis na' goke' lo yichjra'll-da'we'n. 34 Na' lle'e leake':

—¿Gaxha jakwa'chre'?

Na'll lle ake' Le'e:

—Xanto', cho'ke lljawia'o.

35 Na' bllell Jesúsén'. 36 Na' be'nn Israel ka', bne ake':

—Lewiake kateken' llákere' le'e.

37 Na' bale' bne:

—Be'nn ni bayone' rao be'nn lcholen' bare're', chenak zoe' ni, kan' gok Lázaron' yillwe'n, bije gote' chenake.

Jesúsen' basbane' Lázaron' radj be'nn wat ka'

38 Jesúsen' goke' lo ra'llda'we'n da yobre. Ka byeje' gan' jakwa'ch ake' Lázaron', naken to broj, na' da'a to yej lloa' ban' da nsej lloe' na'. 39 Na'll lle Jesúsen' leake':

—Lewka'a yejen'.

Na' Marta zan da Lázaron', lle'e Le'e:

—Xana', ba la' be'nnen' zban, le ba gokte tap llan' gote'.

40 Na'll lle Jesúsen' le'e:

—¿Bixha kere ba bnetia', cha' gonlira'llo' nada', na' re'ro' nak Diosen' be'nn za'k xhen?

41 Na'll bka'a be'nn ka' yejen', na'll le bwiate Jesúsen' yebáre, na' bne'e:

—Xa, llioxkeno' ba bzenayo' kia'. 42 Nnezra' yeo ras llzenayo' kia', nia' ka' nench chejle' be'nn ka', rwe'kzo'n bse'lo' nada'.

43 Bayoll balwille' Diosen', na'll bnne'e zillje, bne'e:

—¿Lázaro, balloje!

44 Na'll le ballojte Lázaron' ndob do nia'ne'e to ra'lle, na' lloa' rawe'n ndoben to bay. Na'll lle Jesúsen' leake':

—Leyesell ra'llen', na' leyesane' wayeje'.

Be'e ake' di'll yeso't ake' Jesúsen'

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Na' zan be'nn Israel ka', be'nn ka' byej ren Marían', bre'e akre' ka yel waken' ben Jesúsen', na'll benlira'll ake' Le'e. 46 Na' bal be'nn Israel ka', jake' rao be'nn fariseo ka', na' jayell ake' leake' kan' ben Jesúsen' basbane' Lázaron'. 47 Na'll bxoz wnebia' ka', na' ren be'nn fariseo ka', batop ake' be'nn ka' nak koxchis llnebia' Israelen'. Na' bzorao ake' ne ake':

—¿Akxha gonllo nna'? Le yel wak zan na', llon be'nn ni.

48 Cha' nnello waljezen, yeololze be'nn gonlira'll ake' Le'e, na' yed be'nn Roma ka' yedlan ake' yoda'o brao kellon', na' yedlleiy' ake' rall-lon'.

49 Na' to be'nn wnebia' zo kana' re'e Caifás. Le'e nake' bxoz brao iz na', na' lle'e leake':

—Re' ni ke bi nnézzere. 50 Bi llakbe're naken wen kello gat toze be'nne, kerke da kweyi' yeolol-llo, na' rente yell kello ni.

51 Kere dogarjen' bne Caifásen' ka', dan' nake' bxoz brao iz na'n, na'llen' bne'e ka', Diosen' bene' bne'e ka', nench na' bdixjwe're' gat Jesúsen', ni ke yell Israel na'. 52 Na' dan' gate' na', kere ke be'nn Israel ka'ze, renkze ke yeolol be'nn ba brej Diosen' gak xhi'nne' doxhente, gak ake' Le'e txhen gonlira'll ake' Le'e. 53 Ka' gok, na' lla na'te bzorao be'nn wnebia' ka', ben ake' di'll akre gon ake' nench yeso'te Jesúsen'.

54 Ke len na', bill bda Jesúsen' gan' lla'a be'nn wnebia' ke Israelen', na' bze'e Judean', na' byeje' to yell da nzi'i Efraín dan' lli' awlloze latj dachen', na' baga'nnrene' be'nn ka' non Le'e txhen na'.

55 Na' ba zo rez ga'le Inni paskw ke be'nn Israel ka'. Na' be'nn zan za'k toto yell jake' Jerusalén na', kan' za ga'l Inni na', nench wayón kwin ake' yall rao Diosen' kan' ne ley ke ake' na'. 56 Na'll dá ake' llayirj ake' Jesúsen' do gan' zo yoda'o brao na', na'll lle lwellj ake':

—¿Bi ka nere? ¿Bi yede' Innin' lla?

57 Bne ake' ka' le bxoz wnebia' ka', na' be'nn fariseo ka', ba bchoy ake'n cha' noteze be'nn nnezre' gan' zo Jesúsen', llaya'l wzenre' leake' nench na' llje'x ake' Le'e.,

Marían' Ilgoe' ceit xhix nia' Jesúsen'

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

12 1 Na' ka ye xop llare ga'le Inni paskwn', byej Jesúsen' yell Betania na', gan' zo Lázaro be'nnen' basbane' radj be'nn wat ka'. 2 Na' bsinia' ake' da bdao Jesúsen' xche', nench ben ake' Le'e xhen. Na' Marta na', bdie' yel wao ke ake'n, na' Lázaron' blle'rene' be'nn ka' txhen, bdaorene' leake' ren Jesús na'. 3 Na' Marían' no'xe' ka do tya ceit xhix ke'e da za'k da xhen, na' naken dogarje da blloj yay yej xhix dan' nzi'i nardo. Na' jabi'ye' awllo xhnia' Jesúsen', na'll broe' ceit xhixen' nie'n. Na'll bayoll na', bachechte'n kone yich yichje'n. Na' doxhen lo yo'n, bla' xhix kwis. 4 Na' Judas Iscariote xhi'nn to be'nn re Simón, be'nnen' nak txhen be'nn chllinn ka', be'nnen' ba naken wdie' Jesúsen' rao na'a be'nn ka' llwietate Le'en, bne'e:

5 —¿Bixchen bi be'te' ceiten', na' ga't mell nench gakrenen be'nn ya'che? Le ceiten' za'ken ka chonn gayoa (300) mell dan' nzi'i denario.

6 Ka' bne Judasen', na' kere dan' llaya'chra'lle' be'nn ya'ch ka'n bne'e ka', dan' goke' be'nn wan na'. Le le'en no'xe' mell dan' benrén yeolole' llin, na' brejrane' mellen'. 7 Na'll lle Jesúsen' le'e:

—Bitbi ye'we', le ba bene' da non gone' kia' kat ga'cha'n. 8 Be'nn ya'ch ka', lla'renkzre be'nn ka' batteze, zan nada' bill sorena' re' ye scha.

Bxoz wnebia' ka' ben ake' di'll got ake' Lázaron'

9 Be'nn zan be'nn Israel ka', bnnez akre' zo Jesúsen' yell Betanian', na' byej ake', na' kere dan' re'e akre' toze Jesús na'n, lle'n akzere' re'e akre' Lázaro be'nnen' basbane' radj be'nn wat ka'. 10 Na' bxoz wnebia' ke Israel ka', leska' ben ake' di'll gotrén ake' Lázaron', 11 le be'nn zan be'nn Israel ka', ba llara'll ake' leake', na' ba llonlira'll ake' Jesúsen' dan' bnnez akre' basbane' Lázaron'.

Jesúsen' bayoe' Jerusalén na' da yobre

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 9:28-40)

12 Na' ka bateyó, baza'a Jesúsen' Betanian' zayeje' Jerusalén na', na' be'nn zan llay Jerusalén na', dan' ba zo rez ga'le llni na'. Na' be'nn zan ba bnnez akre' llin Jesúsen' Jerusalén na', 13 bllach ake' jalexh ake' Le'e no'x ake' no zi'n, na' llosia' ake' llasné ake':

—¡Nbaraz, be'nn nak la'y be'nn ni! ¡Nbaraz be'nnen' za'a, nse'l Xanllo Diosen' le Le'en nnebie'! ¡Nbaraz be'nnen' nak Rey ke Israelen'!

14 Na' blllele Jesúsen' to burr da'o ba bllie', na' gok kan' nyoj xti'll Diosen' nen:

15 Re' llonre Diosen' xhen gan' nzi'i Sión na', bi llebre na',

ba za'a Rey kerén' llie' to burr da'o.

16 Na' be'nn ka' non Jesúsen' txhen bi byejnie' akzere'n. Bayoll got Jesúsen', na' broe'rao Jesúsen' nake' be'nn za'k xhen, kana'll jadinra'll ake' di'll ka' nyoj ke Jesúsen', na'll byejnie' akre'n.

17 Be'nn ka' bre'e kan' balwill Jesúsen' Lázaron', basbane' le'e nench balloje' lo ba na', be'rén ake' be'nn ka' lla'a yellen' di'll kan' goken. 18 Na'llen' jalez be'nn zan kwis Jesúsen', dan'

ba ben akre' di'll ke yel wak dan' basbane' Lázaron'. 19 Na'll lle lwellj be'nn fariseo ka':

—Ba bre're bikze bi llak gonllo. Yeololze be'nne ba llzenay ake' ke'e.

**To chop be'nn za'k ga yobre bnnab
ake' we'rén ake' Jesúsen' di'lle**

20 To chop be'nn griego ak jen ake' Diosen' xhen rao lnni na'. 21 Na' be'nn ki ballín ake' gan' zo Felipen', be'nnen' nak be'nn Betsaida gan' nbane Galilea, na' lle ake' le'e:

—Si'xhenchgo', lle'neto' we'rento' Jesúsen' di'lle.

22 Na'll byej Felipen' jawie' Andrésen', na'll llop akte' jell ake' Jesúsen' ka'. 23 Na'll lle Jesúsen' leake':

—Nna' ba bllin lla gak yeolol da llaya'l gak, nench na' wroe'rawa' naka' be'nn za'k xhen. 24 Di'll li, di'll li nia' re': Cha' to nbaz trigon' bi chazen lo yo, na' yexhinnjen, naksen toze nbaz; zan cha' yexhinnjen, na' ra'n, da zan trigo yeyaken. 25 Noteze be'nn kon lli' yichj ake' gak wen ke ake' yellrio nize, be'nn ka'n kwiayi' ake'. Na' noteze be'nne llsanra'll kwine', biteze da llak ke yellrio ni, wa't yel nban zejlikane ke ake'. 26 Na' noteze be'nne lle'n akre' gon ake' xchina'n, llaya'le gon ake' nada' txhen. Na' gan' soa' nada', lekze na' so be'nn ka' yeso'n xchina'n. Noteze be'nne gon xchina'n, Xa' na' gone' gak ake' xhen.

Jesúsen' bdixjwe're' got ake' Le'e

27 'Ba llak zozeze lo yichjra'llda'wa'n. ¿Akxha yepa' Xa'n? ¿Llákere nnabre' yesre'e nada' dan' ba zo gak kia' na'n? Bi gona' ka', le ke len na' za'a gak kia' yeolol da ki.

28 Na'll balwille' Dios, bne'e:

—Xa, ben nada' nench gakbe'e be'nne nako' be'nn za'k kwis.

Bayoll bne'e ka'n, blloj to be xhne yebán':

—Nada' ba benkza' nench gakbe'e be'nn naka' be'nn za'k, na' gonllkza' ka' ye to, nench yeyakbe'e akre' naka' be'nn za'ke.

29 Na' be'nn zan ka' lla'a na', ben akre' kan' bne Diosen', na' bale' llsané yi'wzi'on gochj. Na' ye bale' llsané ake':

—To anglen' bne'e le'e.

30 Na' Jesúsen' bne'e:

—Diosen' bnne'e nada' zillje, kere nench yenra' nada'n, bnne'e zillje nench yene re'n. ³¹ Ba bllin lla wchoybia' Diosen' ke be'nn ka' bi llejle' kia'. Na' ba bllin lla yelloj daxi'on ka'le, dan' llnebia' be'nn ka' lla'a yellrio ni. ³² Na' kate wlis ake' nada' rao yellrion', kana'll gona' nench gonlira'll be'nn lla'a doxhente yellrio nada'.

³³ Bne'e ka' nench bnnez akre' akren' got be'nn ka' Le'en. ³⁴ Na' be'nn ka' zjalla'a na', lle ake' le'e:

—Neto' ba b́eneto' kan' ne xti'll Dios dan' nyojen, Criston' soe' ke chnare. Na' rwe', ¿bixchen nezo' nako' Be'nn Gorj Radj Be'nnach, na' ne'o got ake' rwe' to le' yay cruze? ¿Noxha nako' na'n?

³⁵ Na'll goll Jesúsen' leake':

—Ye chollzen' zorena' re', na' nsa'a beni' ke yichjra'llda'o-ren'. Lewzenay kia' chaga nna de latje cho' beni' kia'n lo yichjra'llda'oren', nench bi kweyi'renre da xhinnjen' dan' llnebia' re'n. Le be'nn dá ga nak xhole bi llakbe're' gan' zeje'n. ³⁶ Legonlira'll nada' chak nna zorena' re', nench cho' beni' kia'n lo yichjra'llda'ore.

Bayoll bne Jesúsen' ka', le baza'te' jakwa'chre' leake'.

Zan be'nn Israel ka' bi benlira'll ake' Jesúsen'

³⁷ Na' la'kze bre'e be'nn Israel ka', ben Jesúsen' zan yel wak, bi byejle' akze', ³⁸ nench bzoa di'll kan' bzoj da Isaías be'nnen' be'e xti'll Diosen' kana', bne'e:

Xana', nono llejle' di'll dan' chixjwe'to'n,
na' nono ba bayakbe'e yel wak ka' ba beno'n.

³⁹ Bi gok chejle' ake', le ka'kzen' bzoj da Isaíasen', bne'e:

⁴⁰ Diosen' bene' nench nak ake' ka be'nn lchole, na'
bene' nench nak ake' be'nn nak yichjra'llda'o war.

Na' bene' ka' nench bi re'e akre',
na' bi llayakbe'e lo yichjra'llda'o ake'n bi zejen dan'
llroe're' leake'n,

na' bi wayat akre', na' bi wayone' leake'.

⁴¹ Ka' bne Isaíasen', le bre're' batna'te Jesúsen' nake' be'nn za'k kwis, na'llen' be'e di'll ke'en.

⁴² Na' la'kze naken ka', be'nn zan byejle' ke'e, ren no be'nn wnebia' ka', benlira'll ake' Le'e, na' bi be'e ake' di'll cha' llonlira'll ake' Le'e, le lleb ake' bill wreb be'nn fariseo ka' leake' lo

yoda'on. 43 Lle'n akllre' sorén be'nnach leake' wen, kerke da sorén ake' Diosen' wen.

**Xti'll Jesúsen' wroe'n be'nnach
kan' nap ake' do'le**

44 Na'll bne Jesúsen' zillje, golle' be'nn ka' zjalla'a na':
—Be'nn gonlira'lle nada', kere toze nada'n gonlira'lle',
renkze Xa' be'nnen' bse'l nada' na'n llonlira'lle'. 45 Na'
be'nnen' llre'e nada'n, llre're' be'nnen' bse'l nada'n. 46 Nada'
za'a yellrio ni, llgoa' beni' lo yichjra'llda'o be'nn ka' llonlira'll
nada', nench bill so akllre' rao da xcholen', na' bill gon akllre'
da xhinnj. 47 Na' noteze be'nne nnezre' kan' ba bnia'n, na'
cha' bi llzenaye' kia', kere nada'n wa'a yel llza'kzi' ke do'l
ke'en, le kere za'a yellrion' wa'a yel llza'kzi' ke do'l ke
be'nnachen', za'a nench yesra'a be'nn gonlira'll nada'n. 48 Na'
de da wchoybia' ke be'nn ka' bi llonlira'll nada'n, le bi llzenay
ake' ke dan' ba bnia' na', xti'lla' dan' ba bnia' na', len na'
choybia'n ke be'nn ka' nap ake' do'le, kat llin lla yeyoll yellrio
ni. 49 Kere to wrazza'n nia' ka', Xa' be'nnen' bse'l nada' na'n,
golle' nada' bi da ka' llaya'l nnia'n, na' bi da llaya'l wroe'
wsedra'. 50 Nnezra' dan' nllie' bia'a, nsa'n yel nban zejlikane
ke be'nn wzenay len, na' da li kon kan' ne Xa' na'n, ka'n
lloe'rena' re' di'll.

Jesúsen' bdibe' nia' be'nn ka' non Le'e txhen

13 1 Ka za ga'l lnni paskwn' Jesúsen' ba nnezre' ba bllin
lla yeze'e yellrion', na' yeyeje' gan' zo Xe'e Diosen',
na' kan' nllie'kzre' yeolol be'nn ka' llonlira'll Le'en yellrio ni,
na' ka'kze bllie're' leake' bayollte.

2 Na' ka nak ba lla'a ake' llao ake' xche'n, na' ba byo'
daxi'on lo yichjra'llda'o Judas Iscarioten', be'nnen' nak xhi'nn
be'nnen' re Simón, nench na' wdie' Jesúsen' rao na'a be'nn ka'
llwietate Le'en. 3 Na' nneze Jesúsen' ba ben Xe'en Le'e nape'
le zeraoze yel llnebia', na' nnezre' gan' zo Diosen' bze'e, na'
na'kzen' wayeje'. 4 Na' bzolle'e gan' lla'a ake' llao ake' xche'n,
na' golje xhe'e dan' nake' ko'llre', na'll bxhie' to ra'll da bro'
lsi'ne'. 5 Na'll bxhie' nis, na' bde'en to lo cha', na'll bzorawe'
bdibe' nia' be'nn ka' non Le'e txhen na', na'll bachechte' nia'
ake'n kone ra'll dan' ngo' lsi'ne' na'. 6 Na' ka baya'l chibe' nia'
Simón Pedro na'n, na'll lle Pedron' Le'e:

—Xana', ¿rwe' chibo' nia'n?

7 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Dan' llona' ni bi llejnie'ro'n nna', zan wllin lla kat chejnie'ro'n.

8 Na'll lle Pedron' Le'e:

—Ni ke gonnza' latj chibo' nia'n.

Jesúsén' lle'e le'e:

—Chet ka' bi chiba' nia'on, bill gak gako' nada' txhen chet ka'.

9 Na'll lle Pedron' Le'e:

—Xana', kere to nia'na'zen' chibo', doxhenkza'n chet ka'.

10 Na'll goll Jesúsén' le'e:

—Be'nn no'ch nazje', nie' na'ze'n lle'nen chall, le doxhene' nake' yalle. Kan' nak re', nak yichjra'llda'oren' yalle, la'kze kere yeololre.

11 Le Jesúsén' bnnezre' non' wde Le'e rao na'a be'nn ka' llwietate Le'e. Na'llen' bne'e: “Kere yeololren' nak ra'llda'oren' yalle.”

12 Na'll ka bayoll bdibe' nia' yeololte'n, na'll bayakwe' xhe'e dan' nake' ko'llre, na'll babie' gan' lli' ake' llao ake'n da yobre. Na' lle'e leake':

—¿Llejnie're akre zejen dan' benrena' re' ganni? 13 Re' nsi're nada' Maestro na' xanre, wenkzen' nere ka', le ka'n naksa'. 14 Nada' la'kze naka' maestro keré na' xanre, ba bdiba' nia'ren' ka llon to be'nn wen llin, na' ka'n llaya'l gакrén llwelljre, gакre ka to be'nn wen llin ke be'nn yobre. 15 Ba bdiba' nia'ren' nench broe'ra' re', llaya'l gonre kan' ba bena' na'. 16 Di'll li, di'll li nia' re': Noteze no be'nn nak be'nn wen llin, bi nake' be'nn llonlle ka xane'n, na' to be'nn zej ga zeje', bi za'kille' ka be'nnen' bse'l le'e na'. 17 Cha' chejnie're da ki, na' gonre kan' bnia'n, na'llen' sore nbaraz.

18 'Bi nia' ka' ke yeololre. Nombia' yichjra'llda'o toto re' ba breja' nench sorenre nada' txhen. Na' nnezra' gak kan' ne xti'll Diosen' dan' nyojen nen: “Be'nnen' bdaorén nada' txhen, ba brej bchekwe' nada'.” 19 Llepa' re' da ki za gak, nench kat ba goken na', na'll chejle're naka' be'nn bse'l Dios, kan' ba bnekza' re'. 20 Di'll li, di'll li nia' re': Be'nn wrebe noteze be'nn llse'la', nadkza'n llreb ake' chet ka', na' be'nn wrebe nada', leska' Dios na'kzen', llreb ake', be'nnen' bse'l nada'.

**Jesúsen' bne'e to be'nn ka' non Le'e txhen na'
wdie' Le'e rao na'a be'nn ka' llwie Le'e**
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

21 Bayoll bne Jesúsen' ka', bzorao llakya'che' lo ra'll-
da'we'n, na' golle' leake' lixheje:

—Di'll li, di'll li nia' re': To re' wdere nada' rao na'a be'nn
ka' llwie nada'.

22 Na' be'nn ka' non Le'e txhen na', kon llaswia rao lwellj
ake', llon ake' xhbab cha' nore ke'en bne'e ka'. 23 Na' to
be'nnen' lli' kwite'n, le nllie' Jesúsen' le'e. 24 Na'll ben
Pedron' sen rao be'nn na', nench bnnabre' Le'e no ke'en ne'e
ka'. 25 Na'll jabi'ye' awllo, lle'e Jesúsen':

—¿Noxhan' gon ka', Xana'?

26 Na'll lle'e le'e:

—Be'nnen' wa'a yet xtir na' kat ba blabja'n lo yel wao na',
le'en gon ka'.

Na'll blabje' ra't yet xtiren' lo ye'nnen', na' le be'te'n Judas
Iscariote, be'nnen' nake' xhi'nn be'nnen' re Simón. 27 Na' ka
bayoll be'e Judasen' yet xtiren', le byazte daxi'on lo yichjra'll-
da'o Judasen'. Na'll lle Jesúsen' le'e:

—Dan' ba zo gono' na', le benten.

28 Na' ni to be'nn ka' zjalli'rene' txhen na', bi byejnie' akre'
bixchen golle' le'e ka'. 29 Bale' llak akre' dan' no'x Judasen'
gan' lla'a mell na'n, lle'e le'e ka', na' lljaxie' da yallj rao lnni

na'n o cha' we'e mell da yallje no be'nn ya'ch aken'.
 30 Ka bayoll bdao Judasen' yet xtir dan' be'e Jesúsén' le'e, le
 bllojte!. Na' ba nak ba gol kwis.

To da kobe nllia Jesúsén' bia'a gonllo

31 Bayoll blloj Judasen', bne Jesúsén':

—Nada' Be'nnen' Gorj Radj Be'nnach, na' ba broe'rawa'
 naka' be'nn za'ke, na' leska' ba llroe'ra' nak Diosen' be'nn za'k
 kwis. 32 Na' dan' llroe'ra' nake' be'nn za'k na', na' lekze Le'en
 wroe're' naka' nada' be'nn za'ke, na' le gonte'n nna'.

33 Xhi'nna' da'o ak, ye chollzen' zorena' re'. Na' yeyirjre
 nada', na' nia' re' kan' golla' be'nn Israel ka', bi gak yeza'-
 renre nada' gan' yeya'a na'. 34 To da kobe llia' bia'a gonre,
 llie' lwelljre. Kan' ba bllie'ra' re', na' ka'kze re' llie're lwelljre.
 35 Na' cha' soteze sore llie' lwelljre, kone ka' nneze be'nn ak,
 da likzen' nxenra'llre nada'.

**Jesúsén' bne'e ka gon Pedro bi
 wchebe' cha' nombie' Le'e**

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

36 Na' Simón Pedron' bnnabre' Le'e:

—Xa, ¿gaxhan' wayejo'?

Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Gan' yeya'a na', bi gak yeza'reno' nada' nna', zan tere
 wayedo' yena' nada'.

37 Na'll lle Pedron' Le'e:

—Xa, ¿bixchen bi gak yeza'rena' rwe' nna'? Wsanra'll
 kwina' kere bi gonen cha' gata', ni ko'o rwe'.

38 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—¿Da bare lle'nro' wsanra'll kwino' gato' ni kia' nada'?
 Di'll li, di'll li nia' rwe': Ka za kwellre lekwn' ba gok chonn ras
 bi wchebo' cha' nombia'o nada'.

**Be'nn llonlira'lle Jesúsén',
 Dios xe'e na'kzen' nombie'**

14 ¹ Leska' bne Jesúsén':
 —Bi gakklejla'llre, legonlira'll Dios, na' leska' legonli-
 ra'll nada'. ² Da zan yo' lla'a gan' zo Xa' Diosen'. Chenak bi
 naken ka', bi golla' re' ka'. Na' nna' yeya'a, na' lljayencha'wa'
 yo' ke keré. ³ Na' kat yeyoll lljayencha'wa' yo' keré ka', kana'

yeda' da yobre yechia' re', nench yedzore gan' lljazoa' nada'.
 4 Ba nnézkzere gan' yeya'a na', na' ba nombia're nezen' nench yellinre na'.

5 Na'll lle Tomásen' Le'e:

—Xana', bi nnézeto' gaxhan' wayejo'. ¿Akhxa gonto', na' nnézeto', na' yellinto' to li?

6 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Nada'n naka' nezen', na' nsa'a di'll li, na' toz nada' llak lloa' be'nne yel nban zejlikane. Ni to be'nne bi yellín gan' zo Xa'n, cha' bi gonlira'lle' nada'. 7 Cha' nombia're nada', renkze Xa' na'n nombia'renre. Na' nna' ba nombia're', na' ba bre're'.

8 Na'll lle Felipen' Le'e:

—Bennchek latje re'to' Xa'on, na' kone len chejle'to'.

9 Jesúsén' lle'e le'e:

—Felipe, da xhen na', ba bzorena' re'. ¿Na' bi nna gombia'o nada'? Noteze be'nne ba bre'e nada', Xa' na'kzen' ba bre're'. ¿Bixchen llnabzero' nada' re'ro' Xa' na'? 10 ¿Bi llejle'o Xa' na'kzen' zerén nada', na' nada' zerena' Le'e? Di'll dan' lloe'rena' re', kere da lloa'a to wrazza'n. Xa' na'n zerene' nada', Le'en llone' nench lloa'a di'llen' dan' lle'nre' wa'a na'. 11 Lechejle' kia' zerena' Xa' na', na' Le'en zerene' nada'. Na' cha' bi llejle're xti'lla' na', lechejle' kia' dan' ba bre're yel wak ka' ba bena' na'. 12 Di'll li, di'll li nia' re': Be'nn ka' llonlira'll nada', da ka' llona'n wakte gon ake'n. Na' da za'kll gon ake', le waya'a gan' zo Xa'n. 13 Na' biteze da nnábere Xa'n, dan' llonlira'llre nada'n naka' Xhi'nne', gona'n, nench wroe'ra' nak Xa'n be'nn za'k kwis. 14 Na' biteze da nnabre, dan' llonlira'llre nada'n, nada' gonna'n.

Jesúsén' bne'e wse'le' Spíritu ke Diosen'

15 'Cha' nllie're nada', legón kan' nllia' bia'a na'.

16 Na' nnabra' Xa'n nench wse'le' Spíritu ke'en sorenén re' ke chnare, na' gakrenen re'. 17 Na' Spíritu ke Dios na', wzejnie'n re' da nak da li. Na' be'nn bi llonlira'll ak Diosen', bi gak sorén Spíritu ke'en leake', le bi llre'e akre'n, na' ni ke llejle' akze' cha' zon. Zan re' nombia'ren, le zerenkzen re', na' son lo yichjra'llda'oren'. 18 Bi yekwa'nna' re' ka xkwi'd wazebe. Wedkza' ye to gan' zore ni. 19 Ye chollze na' bill re'e be'nn ka' nada', be'nn ka' bi llonlira'll Dios, zan re' wre'llkzere nada', le nada' nbana', ka'kze re' banre ke chnare. 20 Na' kat llin lla

yedsó Spíritu ke Diosen' lo yichjra'llda'ore, kana'llen' gakbe're nada'n zorena' Xa'n, na' re' zorenre nada', na' nada' zerena' re'. 21 Be'nn nnez akre' dan' nllia' bia'a gon ake'n, na' llon ake'n, be'nn ka'n ba nllie' akre' nada'. Na' be'nn ka' nllie' nada', lekze ka' llie' Xa'n leake', na' nada' lekze llie' akre', na' gona' ka gombia' akllre' nada'.

22 Na' Judas na' (kere Judas Iscariote) lle'e Le'e:

—Xanto', ¿bixchen wroe'raozo' chraoze neto', na' bi wroe'rao' be'nn ka' bi llonlira'll Dios na'?

23 Na' goll Jesúsén' le'e:

—Be'nn nllie' akre' nada', llzenay ake' xti'lla'n, na' Xa'n lekze llie're' leake', na' nada' ren Xa' na', yedsorén aktoe'.

24 Be'nn bi nllie' nada', bi llzoa ake' xti'lla'n. Na' di'll dan' lloa'a na', kere kia' to wraza'n, kon da ne Xa' be'nnen' bse'l nada' na'n ba bnía'.

25 'Da ki ba bnía' chak nna zorena' re' ni. 26 Zan Xa'n wse'le' Spíritu ke'en son lo yichjra'llda'ore gonlira'llre nada' nench gakrenen re'. Na' Spíritun' wzejnie'n yeolol da llaya'l nnézere, na' lljasa'ralle'n re' yeolol da ka' ba bnía'.

27 'Yel nbaraz kia'n llkwa'nna'n, yel nbaraz kia'n gonna' re'. Bi llonna'n kan' llonn be'nn ka' lla'a yellrio ni len. Bit gakgane ra'llda'ore, na' bi llebre. 28 Ba bénere bnía' yeya'a gan' zo Xa' na', na' wadzorenkza' re' da yobre. Na' cha' do ra'llre nllie're nada', na' yewere dan' yeya'a gan' zo Xa'n, le Xa' na' za'kllie' ka nada'. 29 Na' ba be'rena' re' di'll ka', chaga bi nna gaken nench na', katen' gaken na', gonlira'llre nada'.

30 'Bill we'rena' re' di'll zan, le ba za'a daxi'on dan' llnebia' be'nn ka' bi llonlira'll nada', zan bibi de gon ren nada'.

31 Lloná' kon kan' nllia Xa'n bia'a, nench nneze be'nnachen' nllie'ra' Xa'n. Leyezolla'a, leyeyo'o.

Jesúsén' nake' ka to yay da llbia uvas

15 1 'Nada' llonen kia' ka ke to yay da llbia uvas, na' Xa' na', nake' ka to be'nn llonchi'i len. 2 Na' re' llonlira'llre nada', nakre ka to xho'z yay na'. Na' xho'ze ka' dan' bibi llbian', wchoye'n. Na' xho'ze dan' llbia uvas na', llonchie'n nench llbiallen ye ra't da zanlle. 3 Na' re' ba nakre ka to xho'ze dan' ba nonchie', le ba llzenayre xti'lla' dan' ba be'rena' re'. 4 Lesechichrén nada' nench ka' sechichrena' re'. Kan' nak xho'z yayen', bibi llbian to wraze cha' bi nka'n le'

yayen', ka'n naken ke re', bi gacre gonre kan' lle'ne Diosen', cha' bi serenre nada'.

5 'Nada' za'krebra' ka to yay da llbia uvas, na' re' nakre ka xho'ze. Notezre cha' sechichrenre nada', lekze ka' sechichrena' re', na' gacre kan' llazra'll Diosen', ka'kzen' naken ke yay uvas dan' llbiachachen, le bibi gak gonre to wrazzre. 6 Be'nn bi sechichrene' nada', na' gak ke'e kan' llak ke xho'z yay dan' bi llbia, llchoye'n na' llyechen, na' ll-llin lla llatope'n, na' lla'den yi' nench lleyen.

7 'Na' re' cha' sechichrenre nada', na' zechichre wzenayre xti'lla'n, biteze da lle'nere nnábere Diosen', gonnkze'n.

8 Llazi'i Xa'n bara'nn xhen kate zore llonre kan' llazra'lle'n, na' cha' llonre ka', na' gakbe'e be'nne da likzen' llonlira'llre nada', na' llzenayre kia'. 9 Kan' llon Xa'n nllie're' nada', leska' nada' ba nllie'ra' re'. Lesó legón kan' nia' na', nench gakbe're nllie'ra' re'. 10 Cha' gonre kan' nllia' bia'a gonre, na'llen' gakbe're nllie'ra' re', le nada' llona' dan' nllia' Xa'n bia'a gona', na' llakbe'ra' nllie're' nada'.

11 'Ka'n ba bnia' re', nench sore nbaraz ka nbarazen' zoa' nada'. Zera'lla' sore nbaraz kwis. 12 Na' da ni nllia' bia'a gonren', llie' llwelljre kan' nllie'ra' nada' re'. 13 Nono zo be'nne nllie'llre llwellje' gone' ka da ni, wsanra'll kwine' gate', ni ke be'nn llwellje' ka' nllie're' na'. 14 Na' re' nakre be'nn nllie'ra' cha' llonre kan' nllia' bia'a na'. 15 Na' bill nia' nakre be'nn wen llin kia', le to be'nn wen llin, bi nnezre' yeolol dan' llon xane'n, zan nia' nakre be'nn nllie'ra', le yeolol dan' ba

benra' bne Xa'n, ba bzejnie'ra'n re'. 16 Kere re'n brejre nada', nada'n breja' re', na' naka' xanren'. Na' llse'la' re' nench lljenre kan' llazra'll Xa' na', na' kere da te ke da ka' gonren'. Na' yeolol da wnnábere Xa'n, gonkze'n dan' llonlira'llre nada' na'. 17 Na' da ni nllia' bia'a gonre, llie' llwelljre.

**Be'nn bi llonlira'll Dios llwie akre'
be'nn llzenay ke Jesúsén'**

18 'Cha' be'nn bi llonlira'lle Diosen', llwie akre' re', lenneze zga'tek nada'n bwie akre'. 19 Chenak re' llonre txhen be'nn ka' bi llonlira'll Diosen', na'llen' llie' akre' re', kan' nllie' llwellj ake' chenake. Zan ba breja' re' nench llzenayre kia', na'llen' llwie akre' re', dan' bi llonrén akre' txhen. 20 Lelljasa'ra'll kan' bnia' re'n: "Noteze be'nn nak ka to be'nn wen llin, bi nake' be'nn llonlle ka xane'n." Chet ka' nada' ba bsa'kzi' be'nn, leska' gon akre' re'. Na' cha' ba bzenay ake' xti'lla'n, leska' wzenay ake' xti'll re'n. 21 Na' dan' bi nombia' ake' Dios be'nnen' bse'l nada'n, len na' llon akre' re' ka', le llwie akre' re', dan' llzenayre kia' na'.

22 'Chenak nada' bi beda' yedzejnie' akre', bibi do'l nap ake' chenake. Zan nna' bibi de wde akre', ne ake' bibi do'l nap ake'. 23 Be'nn llwiere nada' renkze Xa' na'n llwiere'. 24 Ba bena' yel wak da nono nna gon, na' chenak bi bre'e akre'n, bibi do'l nap ake'. Zan ka naken ba bre'e akre' da ki, llia bia'kze llwie akre' nada' ren Xa' na'. 25 Na' llak kan' nyoj xti'll Diosen' dan' llsed ake' gan' nen: "Bwie akre' nada', la'kze bibi da xhinnj bena'."

26 'Na' katen' yed Spíritu dan' wayonxhenra'll re', dan' za'a gan' zo Xa' na', Spíritu dan' lloe' di'll li, len we'e di'll li akre nak kia' nada'. 27 Leska' re' llaya'le we're xti'lla'n, le ba bzerenre nada' chak ba bdixjwe'ra' xti'll Xa' Diosen'.

16 ¹ 'Ba bnia' re' yeolol da ki nench bi gakklejla'llre. ² Le wabej ake' re' lo yoda'o ke ake' ka', na' wllin lla kat noteze be'nn got ake' re', gak akre' llawé Dios kan' llon ake'n. ³ Gon akre' re' yeolol da ka', le bi nombia' ake' Xa'n, ni nada'. ⁴ Nia' re' da ki nench kat llin lla gak kan' bnia'n, lljadinra'llre.

Dan' llon Spíritu ke Diosen'

'Bi bnia' re' yeolol da ka' gak kerén', ka llan' bzorawa' bzejnie'ra' re' xti'll Diosen', le nna zokza' llakrena' re'. ⁵ Na'

nna' waya'a gan' zo Xa' be'nnen' bse'l nada' na', ¿na' ni tore bi llnnábere nada' gaxhan' waya'a? 6 Na' dan' bnia' ka' ba llakya'chere. 7 Di'll lin' ba bnia', llonen bien waya'a, le cha' bi waya'a, bi yedsó Spíritu ke Xa' Diosen' lo yichjra'llda'oren' gakrenen re'. Waya'a na'llen' wse'la'n. 8 Na' kat yed Spíritun', wzejnie'n be'nnach nap ake' do'le, na' wzejnie'n non' nak be'nn wen rao Dios, na' wzejnie'n ga't yel llza'kzi' ke chnare ke be'nn bi wzenay kia'. 9 Spíritun' wzejnie'n leake', nap ake' do'l dan' bi llonlira'll ake' nada'n. 10 Na' wzejnie'n leake' non' nak be'nn wen rao Dios, le waya'a gan' zo Xa' Diosen', na' re' bill re're nada'. 11 Na' wzejnie'n leake', ga't yel llza'kzi' ke do'l ke ake'n ke chnare, le daxi'on dan' llnebia' rao yellrio ni, ba nlloybia'n sa'kzi'n ke chnare.

12 'Nna' dell da zan da nnia' re', zan naken bni' chejnie'ren nna'. 13 Na' kat yedsó Spíritu ke Diosen' dan' lloe' di'll lin', len ko' re' nez rao yeololte da nak da li, le kere we'n di'll to wrazen, kon we'n di'll da llzene Xa' na' len na', na' chixjwe'n re' bi da ka' za gak. 14 Spíritun' gonen nench wroe'rawe, naka' be'nn za'ke kwis, le yeolol kan' naka' nada' wroe'n re'. 15 Yeololte bi da de ke Xa'n naken kia', ke len na' golla' re', Spíritun' wroe'n re' yel nbaraz kia'n.

**Jesúsen' bne'e chollzen' gakya'ch
akre', te na' yewé akre'**

16 'Ye chollze na', bi re're nada', na'll te na', yere're nada' da yobre, le waya'a gan' zo Xa' na'.

17 Na' bal be'nn ka' non Jesúsen' txhen, lle llwellj ake':

—¿Akre zejen dan' lleze' lli'o, ye chollze na', bill re'lloe', na' te na', yere'lloe' da yobre? Na' ¿akre zejen dan' ne'e, wayeje' gan' zo Xe'en? 18 ¿Bi zejen dan' ne'e ye chollzen'? Bi llejnie'llo dan' ne'e ka'.

19 Jesúsen' gokbe're' lle'ne be'nn ka' nnab akre' Le'e, akre zejen ka di'll ka', na'll golle' leake'n:

—¿Ba llnnabe llwelljre dan' bnia'n: “Ye chollze na' bill re're nada', na' te na', yere're nada' da yobre”? 20 Di'll li, di'll li nia' re': Kwellre na' gákere, chak yewé be'nn ka' bi llonlira'll Diosen'. Gakya'chere, zan chollze gakya'chere, te na' na'll yewere. 21 Ka ke to no're zan, ll-llyarawe' chak llake bes yel zan na'. Na' kat ba gorj bda'o ke'e na', bill llone' xhbab dan' bllayrawe'n, ba llawere' ba gorj ye to be'nnach yellrio ni.

22 Ka'kzen' ke re', ba llakya'chere nna', zan kat yellayllo da yobre sore nbarazlle, na' nono gak yeka'a yel llawé ke lo yichjra'llda'oren'.

23 'Na' kate ba bllin lla lljaoza' da yobre gan' zo Xa'n, kana' billbi nnábere wzejnie'ra' re'. Di'll li, di'll li nia' re': Dan' llonlira'llre nada'n, biteze da nnábere Xa'n, gonnkze'n re'. 24 Xte nna' bibi nna nnábere Xa'n, ni ke dan' llonlira'llre nada'n. Na' nna' lennabe Xa'n, na' gonne'n nench sore nbaraz kwis.

Criston' bene' yenit yel llnebia' ke daxi'on

25 'Da zan ba bnia' re' kan' bsa'krebra' bi da ka'. Wllin lla kate bill wzejnie'ra' re', wsa'krebra' bi da ka' llzejnie'ra' re'n. Na' wa'a di'll da chejnie're kat wzejnie'ra' re' ke Xa'n. 26 Na' kat llin lla na', kana' nnábere Xa'n bi da nnábere, ni ke dan' llonlira'llre nada'. Bi yalljen nnabra' Xa'n gakrene' re'. 27 Le kwinkze Xa' na'n nllie're' re', dan' nllie're nada'n, na' chejle're Le'en bse'l nada'. 28 Gan' zo Xa' Dios na'n, bza'a beda' yellrio ni, na' nna' yeza'a yellrio ni. Na' waya'a gan' zo Xa'n da yobre.

29 Na'll goll ake' Le'e:

—Ba lloe'o di'll da ba llejnie'to', na' bill llsa'krebro' bi da ka' llzejnie'ro' neto'n. 30 Na' ba gokbe'to' nombia'o yeolol xhbab ke be'nnach. Ba nnezro' bin' lle'ne be'nn nnezre' kat za nnabtere'n. Ke len na' ba llejle'to' za'o gan' zo Diosen'.

31 Na'll lle Jesúsén' leake':

—¿Ba llejle're nna'? 32 Ba bllin lla nna', na' ba go'l gaslasre. Totore wka'a xhneze ke keré, na' wkwa'nnre toza'. Zan bi zoa' toza', Xa' na'n zorenkze' nada'. 33 Ba bnia' re' ka', nench na' nni'tre nbaraz, legonlira'll nada'. Yellrio ni sa'kzi're, bi gakllejla'llre, nada' ba bena' yenit yel llnebia' ke daxi'on, dan' zo llnebia'n yellrio ni.

Jesúsén' nnabe' rao Diosen' ke be'nn ka' non Le'e txhen

17 ¹ Bayoll bne Jesúsén' da ki, na'll bwie' yebáre bne'e: —Xa, ba bllin lla gak kia', dan' ba bllia'o bia'a gak kia'n. Ben nench nakbie' nada'n, naka' xhi'nno', naka' be'nn za'k xhen, nench gona' re'e akre', nako' be'nn za'k xhen. ² Ba benno' nada' yel llnebia' rao be'nnach, nench lloa'a yel nban

zejlikane ke yeolol be'nn ka' ba brejo' llonlira'll nada'n. ³ Da ni naken yel nban zejlikane: gombia' akre' rwe', le tozo' rwe'n nako' Dios li, na' leska' gombia' akre' nada'n, Jesucristo, be'nnen' bse'lo'.

⁴ 'Rao yellrio ni, ba bena' nench nakbie' nako' be'nn za'k, na' ba bayoll bena' yeolol da bro' rao na' gona'. ⁵ Na' nna' Xa, ben nench na' wroe'n naka' be'nn za'k, kat yeyeda' gan zo'o na', doxhen kan' broe'n kan' bzoa' gan' llia'o na', kan' za xete yellrio.

⁶ 'Be'nn ka' ba brejo' rao yellrion', nench na' beno' leake' rallna', ba broe'ra' leake' noxhan' nako'. Be'nn ko'on nak ake', na' ba beno' leake' rallna', na' ba bzenay ake' xti'llo'n. ⁷ Na' ba nnez akre' yeolol dan' llona', na' yeolol di'll dan' lloa'an, naken ko'o rwe'. ⁸ Le ba be'ren ake' di'll dan' ba bzejnie'ro' nada', na' ba bzenay ake'n, na' ba llakbe'e akre', da likzen' bza'a gan' zo'o na', na' llejle' ake' rwe'kzo'n bse'lo' nada'.

⁹ 'Na' llnnaba' gakerén akoe'. Bi llnnaba' gakreno' yeolol be'nnach, kon be'nn ka' ba brejo' na'n, gakreno' le ba llonlira'll ake' nada', na' ba nak ake' rallna'o. ¹⁰ Na' yeolol be'nn llonlira'lle nada', leska' llonlira'll ake' rwe'. Na' ka' noteze be'ne nak rallna'o, leska'kze nak ake' rallna' nada', na' be'nn ka' llonlira'll nada'n, llroe' akre' naka' be'nn za'ke.

¹¹ 'Na' nna' bill soa' yellrio ni, zan be'nn ki llonlira'll nada'n, nna zjani't akse' rao yellrio ni, na' nada' ba zaza'a gan' zo'o na'. Xa, nako' le zeraoze be'nn ra'llda'o yalle, na' llnnaba' gakerén akoe', wkwaso' da xhinnjen' ka'le, nench nni't ake' gak ake' toze ren no lwellj ake', kan' nak lli'o toze. ¹² Chak bzorén ake', benrena' yel lnebia' ko'on llin, nench bkwas'a da xhinnjen' ka'le. Ke len na', ni toe' bi blleyi', kon toze be'ne ba naken kweyi', nench gak doxhen kan' ne xti'llo' dan' nyoj na'.

¹³ 'Na' nna' ba zaza'a gan' zo'o na', na' chak nna zoa' yellrio ni, lloa'a di'll ki nench nni't be'nn ki nbaraz, ka nbarazen' zoa' nada'. ¹⁴ Nada' ba be'ren ake' xti'llo'n. Na' be'nn ka' bi llonlira'll rwe'n, llwie akre' be'nn ka' llonlira'll nada'n, dan' bi llonren ake' leake' txhen, ka'n ben akzre' nada', le bi benrena' leake' txhen. ¹⁵ Na' ka nak be'nn ka' llonlira'll nada'n, bi llnnaba' yeka'a akoe' rao yellrio ni, llnnaba' gakerén akoe' na' wkwe'jo' leake' rao biteze da xhinnj da de rao yellrio ni. ¹⁶ Leake' bi nak ake' txhen be'nn ka' llon

da xhinnj, dan' de rao yellrio ni, ka nada' bi llona' txhen da xhinnjen', da de rao yellrio ni. ¹⁷ Ben nench yichjra'llda'lo be'nn ka' llonlira'll nada', gaken yall kone di'll li ko'o na'. Le di'll ko'on naken da li. ¹⁸ Rwe'n bse'lo' nada' yellrio ni, nench baddia' xti'llo'n, leska' nada' llse'la' leake', we'e ake' xti'lla'n rao yellrio ni. ¹⁹ Non kwina' rallna'o, nench na' leake' gak ake' yall kone di'll li ko'o na'.

²⁰ 'Na' bi llnnaba' gakreno' to leakze', leska'kze gakreno' be'nn ka' za gonlira'll nada', kat yen akre' di'll dan' lloe' be'nn ki. ²¹ Xa, ben nench yeolole' gak ake' toze ren lwellj ake', na' gak ake' lli'o txhen, ka rwe' nako' toze ren nada', na' nada' naka' rwe' toze. Ben nench yeyoll gak ake' lli'o toze, nench gakbe'e be'nn ka' bi llonlira'll rwe'n, rwe'kzo'n bse'lo' nada'. ²² Na' yel bara'nn dan' benno' nada', ba be'e ake'n nench nak ake' toze ren be'nn lwellj ake', kan' nak lli'o toze. ²³ Leake'n nak ake' nada' txhen, na' nada' naka' rwe' txhen, nench yeolol-llo gakklo toze. Gakklo toze nench gakbe'e be'nn ka' bi llonlira'll rwe'n, rwe'kzo'n bse'lo' nada', na' gakbe'e akre' nllie'kzro' be'nn ka', kan' nllie'ro' nada'.

²⁴ 'Xa, nllie'ro' nada' ka bi nna xe yellrio na'te, na' nono' nada' be'nn za'ke. Na' lle'nra' be'nn ki brejo', llonlira'll ake' nada', yedzorén ake' nada' gan' yedzoa'n, nench re'e akre' naka' be'nn za'ke. ²⁵ Xa, nako' be'nn llon da zej to lilla. Na' ka nak be'nn ka' bi llonlira'll nada'n, leska' bi nombia' ake' rwe', zan nada' nombia' rwe', na' be'nn ka' ba brejo' gonlira'll ake' nada', nnez akre' rwe'n bse'lo' nada'. ²⁶ Na' ba bzejnie' akre' kan' nako'n, na' kan' llono', na' za wzejnie' akllere', nench gakbe'e akre' nllie' akroe' kan' nllie'ro' nada', na' sorena' leake'.

Kan' gok kan' be'x ake' Jesúsén'

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

18 ¹ Bayoll be'rén Jesúsén' be'nn ke'e ka' non Le'e txhen na' di'll, na' bza'rene' leake', na' jake' chla' yeo gan' nzi'i Cedrón, gan' de to re'j ga naz ake' zan yay dan' nzi'i olivos. Na' blla'a ake' lo re'jen'. ² Na' Judas be'nnen' ba naken gone' Jesúsén' rallna'a be'nn ka' llwie Le'en, leska' nombie' latjen', le da zan ras ba badop be'nn ka' non Jesúsén' txhen ganna'. ³ Ka goken bllin Judasen', na' nche'e zan waka'a ya ka', na' ye txhonnj be'nn ka' llap yoda'o braon', be'nn bse'l

bxoz wnebia' ka', na' ren be'nn fariseo ka', nench go'x ake' Jesúsén'. Zjano'x ake' no da llseñi', na' zjano'x ake' no yi' yell yay, na' zjana'l ake' spad. 4 Na' Jesúsén' ba nnezre' yeolol ka da ka' gak ke'en, na'll blloje' jatile' leake', na'll golle' leake':

—¿No llayirjre?

5 Na'll lle ake' Le'e:

—Jesús be'nn Nazaret.

Na'll goll Jesúsén' leake':

—Nada'n.

Na' Judas be'nnen' wde Le'e rao na'a be'nn ka', llwie Le'en, zerene' leake'. 6 Kate goll Jesúsén' leake': “Nada'n”, le babi' akte' sko'llre, byal ake' rao yon'. 7 Na'll da yobre goll Jesúsén' leake':

—¿Non' llayirjre?

Na'll bne ake':

—Jesús be'nn Nazareten' llayirjto'.

8 Na' bne Jesúsén':

—Ba bnetia'. Cha' nada'n llayirjre, lewe'e latje wayej be'nn ki.

9 Ka' bne'e nench gok kan' ba bdixjwe're', kan' bne'e: “Ni to be'nn ka' ba brej Diosen' gonlira'lle nada', bi kweyi' ake'.”

10 Na' Simón Pedron' na'le to spad, na' le blechjte'n bdine'n be'nn wen llin ke bxoz braon', bchoyte' naye' cha'wen'. Na' be'nnen' benre' ka', re'e Malco. 11 Na'll lle Jesúsén' Pedron':

—Bago' spad ko'on lo rille. ¿Llakro' bi llaya'l gak dan' ba nllia Xa' Diosen' bia'a gak kia'n?

Bche'e ake' Jesúsén' rao be'nnen' re Anás

(Mat. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

12 Na' waka'a ya ka' ren xan ake'n, na' be'nn ka' llape yoda'o brao ke be'nn Israel ka', be'x ake' Jesúsén', na' bchej ake' Le'e. 13 Na' bche'e ake' Le'e da nell rao be'nnen' nzi'i Anás, xa no'r ke be'nnen' nzi'i Caifás. Na' Caifás na' goke' bxoz brao ke be'nn Israel ka', ka iz na'. 14 Na' Caifás na'n golle' be'nn wnebia' ka', naksen wen ke ake', toze be'nn gat ker ke da kweyi' yeolole'.

Pedron' bi bchebe' cha' nombie' Jesúsén'

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

15 Simón Pedron' ren ye to be'nn non Jesúsén' txhen, bnao ake' Le'e. Na' bxoz braon' nombie' be'nnen' ye to, na'llen' gok byo'rene' Jesúsén' lia' ke bxoz braon'. 16 Na' Pedron' baga'nné'

lloa' yo'ze. Na' be'nnen' ye to, dan' nombie' bxoz wnebia' na'n, be'rene' no'ren' di'lle, be'nnen' lli' llape' lloa' yo' na', nench broe' Pedron'. 17 Na' no'ren' llap lloa' yo' na', golle' Pedron':

—¿Kere reno' rwe'n llzenayo' dan' llroe' llsed be'nn ni?
Na'll bne Pedron':

—Ka'a, bi rena'.

18 Na' llak zay, na' nbek be'nn wen llin ka' to yi' barje, na' zjazellá ake' lloa' yi'n, llacha'a kwín ake'. Na' Pedron' le jaserente' leake' lloa' yi'n, llacha'a kwine'.

Bnnab akre' Jesúsen' bi dan' llroe' llsedre' be'nn ka'

(Mt. 26:59-66; Mr.14:55-64; Lc. 22:66-71)

19 Na' be'nnen' nak bxoz braon', bnnabre' Jesúsen' non' llzenay dan' llroe' llsedre'n, na' dan' llzejnie're'n. 20 Na' lle Jesúsen' leake':

—Ba bia'a di'll doxhente, na' da zan ras broe' bsedra' lo yoda'o kello'n, na' lia' yoda'o brao, gan' ll-llay yeolol be'nn wrall kello ka'. Na' bi bia'an ga nga'ch. 21 ¿Bixchen llnnabzro' nada'? Bnnabe be'nn ka' badzenay dan' broe' bsedra' na'. Leake'n nneze bi di'llen' bia'a.

22 Bayoll bne Jesúsen' ka', na' to be'nnen' llape yoda'o brao na', zerene' ganna', le bro'te' to ke xa'ye', lle'e Le'e:

—¿Ka' llaya'l yelli'o di'll ke be'nnen' nak bxoz braon'?

23 Na'll goll Jesúsen' le'e:

—Cha' bi da xhinj ba bnia', bne chet ka', na' cha' bnia' da wen, ¿bixchen llgapo' nada'?

24 Na' Anásen' bdie' Jesúsen' nllejteze' ta'ke' rao Caifásen', be'nnen' nake' bxoz braon'.

Pedron' bi bchebe' cha' nombie' Jesúsen'

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

25 Na' lli' Pedron' lloa' yi'n nench llalle're', na'll lle be'nn ka' zjalla'a na' le'e:

—¿Kere renkzo' rwe'n nako' be'nn ke be'nn ni?

Na' bi bchebe', bne'e:

—Ka'a, bi rena'.

26 Na' to be'nn wen llin ke bxoz braon', nake' bi'ch llwellj be'nnen' bchoy Pedron' nay na', na' golle' le'e:

—¿Kere rwe'n bre'ra' reno' Jesúsen' lo re'j, gan' lla'a yay olivos ka'?

27 Na'll Pedron' da yobre kere bchebe', na' le bllellte lekwn'.

Bche'e ake' Jesúsén' rao Pilaton'

(Mr. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

28 Ka ba lleni' na', brej ake' Jesúsén' gan' zo Caifásén', na' bche'e ake' Le'e rao be'nnen' llon yel koxchisen'. Na' bi byo'rén be'nn ka' ll-lliyi'll Jesúsén', gan' zo be'nnen' llon yel koxchisen', le kan' nak dan' nao be'nn Israel ka', bi gak gao ake' katen' ga'll lnni paskwn', cha' cho' ake' gan' zjalla'a be'nn bi nake be'nn Israel. 29 Na'llen' blloj Pilaton' lle'e leake':

—¿Bixha ben be'nn nin'? ¿Bi ken llaore xhia ke'e?

30 Na'll bne be'nn wnebia' ka':

—Chenak be'nn ni bi nake' be'nn wen da xhinnj, bi yed-wa'toe' rao na'o chenake.

31 Na'll lle Pilaton' leake':

—Leyeche'e cha', na' legón yel koxchis ke'en kan' ne ley keré na'.

Na'll ne be'nn wnebia' ke Israel ka':

—Bi de latj gotto' no be'nne.

32 Na' bzoa di'll kan' bne Jesúsén' kan' bzejnie're', akre gon ake' got ake' Le'e. 33 Na'll bayo' Pilaton' lo yo'n da yobre, na'll goxhe' Jesúsén', lle'e Le'en:

—¿Rwe'n nako' Rey ke be'nn Israel ka'?

34 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—¿Da gorjla'llzo'n llmnabo', cha' nollren' goll rwe' ka'?

35 Na'll lle Pilaton' Le'e:

—¿Llakro' cha' be'nn Israel nada'n? Be'nn Israel wrall ko'o ka'n, na' bxoz wnebia' keré ka'n, bde ake' rwe' ganni. ¿Bixha da xhinnj beno' na'n?

36 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Nlla're nak yel llnebia' kia'n, ka ke be'nn llnebia' yellrio ni. Chenak yel llnebia' kia'n naken ke yellrio ni, wdil be'nn ka' llzenay kia'n chenak, na' bi gaka' rao na'a be'nn wnebia' ke Israel ka' chenake. Zan yel llnebia' kia'n bi naken ke yellrio ni.

37 Na'll lle Pilaton' Le'e:

—¿Rwe'n nako' rey cha'?

Na'll goll Jesúsén' le'e:

—Da li kan' ne'o na', naka' rey, na' ba beda' yellrio ni, nench wzejnie'ra' be'nnach di'll lin', na' yeolol be'nn llon ak txhen di'll lin', llzenay ake' kia'.

Bchoybia' ake' gat Jesusen'*(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 28:13-25)***38** Na'll lle Pilaton' Le'e:

—¿Bi dan' nak di'll lin'?

Bayoll bne Pilaton' ka', na' blloje' ye to chi'i, gan' zjalla'a be'nn Israel ka', na' lle'e leake':

—Bibi da xhinnj nroe'n ke be'nnen' cha' bi llone'. **39** Na' ka nak dan' llonre yeo iz, de wsana' to be'nn yo' rill ya rao lnni Paskwn'. ¿Lle'nere wsana' be'nnen' nak rey keré, be'nn Israel?**40** Na'll besia' ake', ne ake':

—¿Bi wasano' be'nn na'! ¡Barrabás na' basán!

Na' Barrabásen' nake' to be'nn wan.

19 ¹ Na'll goll Pilaton' be'nn ka', bdin ake' Jesúsén'.² Na' waka'a ya ka', ben ake' to da bro' ake' yichje' de lba ye'che. Bayoll na', bwakw ake' Le'e to ra'll morad, ka da ka' llonrén no be'nn wnebia' ka' llin. ³ Na'll lltitj akre' Le'e, na' bro' ake' ke xa'ye', na' llasné ake':

—¿Sechga ke be'nn wnebia' ke be'nn Israel ka'!

4 Na'll blloj Pilaton' da yobre lle'e leake':

—Kweja' be'nnen' da yobre, nench nnézere bibi da xhinnj llallelra', cha' bi none'.

5 Na' blloj Jesúsén' yo'te dan' yichje', dan' nak de lba ye'ch na', na' nakte' ra'll moraden'. Na' bne Pilaton':

—Ganni ba ze be'nnen' nna'.

6 Na' xan bxoz ka', na' ren be'nn ka' llape yoda'o braon', ka bre'e akre' Jesúsén', na'll besia' ake' da zan ras bne ake':

—¡Bde'e le' yay cruz! ¡Bde'e le' yay cruz!

Na'll lle Pilaton' leake':

—Lewche'e chet ka', na' lewde'e re' le' yay cruzen', le bibi da xhinnj llallelra' cha' bi none'.

7 Na' be'nn Israel ka', lle ake' le'e:

—De to ley keto' da nen, llaya'l gate' dan' ne'e nake' Xhi'nn Dios, le be'nnachze Le'e.

8 Na' ba llalleb Pilaton' kan' ba llaken, na' ka benre' xti'll ake'n, blleblle'. 9 Na' bayoe' da yobre gan' llie' llnebie'n, zanche'e Jesúsén', na' llnnabre' Le'e:

—¿Gaxha be'nne rwe'?

Na' bi balli'kze Jesúsén' xti'lle'n.

10 Na'll lle Pilaton' Le'e:

—¿Bi llalli'o xti'lla'n? ¿Bi nnezro' nada' napa' yel llnebia' da yesana' rwe', na' napa' yel llnebia' wchoybia' ko'o, wda'a ake' rwe' le' yay cruzen'?

11 Na' balli'i Jesúsén' xti'lle', golle' le'e:

—Bibi yel llnebia' napo' chenak bibi nonn Diosen' rwe'. Zan be'nnen' bde nada' rao na'on, naplle' do'l ka rwe'.

12 Na'll bayirjla'll Pilaton' akre gone' wasane' Jesúsén'. Na' be'nn Israel ka', besia' ake' ne ake':

—Cha' ba llasano' be'nn ni, bi llono' kan' ne be'nn wnebia' ke Roman', le noteze be'nn cha' llone' kwine' ka to be'nn llnebia', na' llkwase' be'nn wnebia'n nzi'i César ka'le.

13 Na'll ka bayoll bene Pilaton' xti'll ake'n, breje' Jesúsén' lia're, na' renkze le'e bllojrene', na' bllie' gan' llone' yel koxchisen', to latje dan' nzi'i Gan' Nak Rao Yej, di'll hebreo nzi'n Gábata. 14 Ka do wawill, ka wxere za sorao Inni Paskwn' goll Pilaton' be'nn Israel ka':

—Ganni zo Rey kerén'.

15 Na'll bzorao ake' llosia' ake' da yobre, llasné ake':

—¡Llaya'l gate'! ¡Bde'e le' yay cruz!

Na'll lle Pilaton' leake':

—¿Rey keré nin', wda'a Le'e le' yay cruz?

Na'll bne bxoz wnebia' ka':

—Kere rey keto' be'nnen', toze César na'n nak be'nn lnebia' neto'.

16 Na'll bde Pilaton' Jesúsen' rao na'a ake', nench wda'a ake' Le'e le' yay cruzen'. Na'll bza'a ake' Jerusalén na', bche'e akte' Jesúsen' lloa' yellre.

Bda'a ake' Jesúsen' le' yay cruz

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

17 Na' zej Jesúsen' noe' yay cruz ke'en, na' blline' to latje gan' nzi'i Latj ke Llit Wat, di'll hebreo nzi'n Gólgota. 18 Na' bda'a ake' Le'e le' yay cruzen', na' leska' bda'a ake' ye chope be'nne le' yay cruzen' chla' weje kwit Jesúsen'. 19 Na' Pilaton' bzoje' yichj yay cruz ke'en. Di'llen' bzojen' nen: “Jesús be'nn Nazaret, Rey ke be'nn Israel ka'”. 20 Bzoje'n di'll hebreo, na' di'll griego, na' di'll latín. Na' zan be'nn Israel ka' bel ake'n, le gan' bda'a Jesúsen' le' yay cruzen', naken awlloze Jerusalén na'. 21 Na' bxoz wnebia' ka' ke Israelen', goll ake' Pilaton':

—Bi wzojo'n: “Rey ke be'nn Israel ka'”, wenre bzojen: “Le'en bne'e nake' rey ke be'nn Israel ka'.”

22 Na'll bne Pilaton':

—Da ba nzoja' ba nyojkzen na'.

23 Ka bayoll bda'a be'nn waka'a ya ka' Jesúsen' le' yay cruzen', na'll bxhi'i ake' xhara'ne'n, na' ben ake'n tapre, na' bxhi'i ake' tweje'n. Na' leska' bxhi'i ake' ye to xhe'e dan' nak to chewalize, bibi dia zon. 24 Na'll lle lwellj ake':

—Bi wche'zllon, wenre chitjenllon, na' norllo yedo'le len.

Na' kan' ben ake' na', bzoa di'll kan' nyoj xti'll Diosen' nen: “Bla' ake' xhara'na'n, na' ra'll dan' llaka' na', bditj ake'n.”

25 Na' ka'lze gan' zo cruz ke Jesúsen', ze María be'nnen' nak xhne'e na', ren bir xhna' Jesús na', na' María be'nnen' nake' no'r ke Cleofas, na' María Magdalena. 26 Ka bre'e Jesúsen' ze xhne'en ka'lze, na' ren ye to be'nnen' nak le'e txhen, be'nnen' nllie' Jesúsen' kwis, na'll lle'e xhne'en:

—Be'nn na' gake' ka xhi'nno'.

27 Na'll lle'e be'nnen' non Le'e txhen na':

—Be'nn ni gake' ka xhna'o.

Na' lla na'te be'nnen' non Le'e txhen na', bxhie' le'e, bene' le'e ka xhne'e.

Kan' gok kan' got Jesúsén'

(Mt. 27:45-66; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

28 Bde na', ba nneze Jesúsén' ba gok yeolol da ka' llaya'l gak ke'en, kan' ne xti'll Diosén' dan' nyoj na', bne'e:

—Bilra' nis.

29 Na' de ra't zo zichj da yoll to lo leo da'o. Na' to be'nnen' bza'lle' zo zichjen' to da nak ka xhi're, bzoe'n to rao xhis ke yay dan' nzi'i hisopo, na' blise'n lla're, na' bzoe'n lloa' Jesúsén'. 30 Na' bayoll bxho'p Jesúsén' da zichjen', bne'e:

—Ba gok yeolol da llaya'l gak, na'll le baxhexjte yichje'n, na' bayone' spíritu ke'en rallna'a Diosén', na' gote'.

To be'nn waka'a ya go'de lanz lwit Jesúsén'

31 Na'llen' be'nn wnebia' ke Israel ka', ba llsenia' ake' ga'l lnni Paskw ke ake'n, na' jannab ake' rao Pilaton', we'e latj lljatichj waka'a ya ke'e ka' nia' be'nn ka' zjada'a le' yay cruzen', nench yob gat ake', na' yeletj ake' leake' le' yay cruz ka', le bill lle'n akre' ta'lle be'nn ka' le' yay cruzen' lla nba'nne ke ake'n. 32 Na'll jak waka'a ya ka', jatichj ake' llop la'te nia' be'nnen' da'a kwit Jesúsén' chla'. Na' leska' ben akre' be'nnen' bda'a ye chla'. 33 Na' ka bllin ake' gan' da'a Jesúsén', na' bre'e akere' ba gote'. Na'll bill bdichj ake' nie' ka'.

34 Na' to waka'a yan' go'de' to da látit lwit Jesúsén', na' bra'n llen ren nis. 35 Nada' bre'ra' kan' goken, na' nnezra' lloa'a di'll li, nench chejle' re'. 36 Na' da ka'n gok ke Jesúsén', nench gok kan' ne xti'll Diosén' dan' nyoj ke'e, nen: “Ni to llit yoe' bi chichj ake'.” 37 Na' ye to gan' nen: “Yeswia ake' be'nnen' ba bllia ake' we'e.”

Bkwa'ch ake' Jesúsén'

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

38 Bayoll gok yeolol da ka', José be'nnen' nak be'nn yell gan' nzi'i Arimatea, jannabre' Pilaton' we'e latj yeletje' Jesúsén'. Na' be'e Pilaton' latj. Na'll byej Josén' jaletje' Jesúsén'. Josén' ba llejle' ka nak dan' broe' bsede Jesúsén', na'

ba llonlira'lle' Le'e llillize, le llebe' be'nn wnebia' ka'. 39 Na' leska' byej Nicodemon' be'nnen' ba byej gan' zo Jesúsén' ba gole, na' no'xe to da la' xhix, da nchix nell dan' nzi'i mirra, na' ren to yezj dan' nzi'i áloes, ka do chonn rroben'. 40 Na'll bchel ake' kwerp ke Jesúsén' to ra'll xhen, na' ren dan' la' xhix na', le ka' llon be'nn Israel ka', llkwa'ch ake' be'nn wat ke ake' ka'. 41 Kwitze gan' bda'a ake' Jesúsén' le' yay cruzen', de to re'j ga naz ake' yay ak. Na' ganna' ben ake' to bloj, nench ben ake'n ka to ba, na' nono nna cho' be'nn wat rao yellrion'. 42 Ka llan' got Jesúsén' naken llan' llsinia' ake' ke lla nba'nne, na'llen' llyen akre' wkwa'ch ake' Le'e awlloze.

Jesúsén' babane' radj be'nn wat ka'

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

20 1 Na' bal dmio na', nna nakte xchole, byej María Magdalena lloa' broj gan' bro' ake' Jesúsén'. Na' bre're' gan' bga'ch Jesúsén', ba baga'a yejen' dan' bda'a ake' lloa' ba na'. 2 Na'll baza'doe' bayeje' gan' zo Simón Pedron', na' ren ye to be'nn nak Jesúsén' txhen, be'nnen' nllie' Jesúsén' kwis, na'll lle'e leake':

—Ba babej ake' Xanllon' lo ban', na' bi nnézeto' ga jalo' ake' Le'e.

3 Na'll bza'a Pedron' ren be'nnen' ye to, jake' lloa' brojen'. 4 Llopte' bza'do ake', bixha be'nnen' ye to bza'dolle' ye ra'te res ka Simón Pedron', na' byoblle' blline' lloa' ban' ka le'e. 5 Na'll blle'ke' bwie' lo ban', na' bre're' ra'll ka', zjalli'n lo ba na', na' bi byoe'. 6 Le bllinte Simón Pedron', le byo'te' lo brojen', na' bre're' ra'll ka' zjalli'n loe na'. 7 Na' bay dan' bchel ake' yichje'n, bi lli'n gan' lli' ra'll ka', lli'ten chla're ndoben. 8 Na' byo'rén be'nnen' ye to, le bi nna choe', la'kze byoblle' blline' lloa' ba na'. Na'll bre're' kan' naken na', na'telle byeje'le'. 9 Le bi nna chejnie' akre' xti'll Diosen' dan' nyoj nen, llaya'le' yebane' radj be'nn wat ka'. 10 Na'll baza'a ake', na' jayake' yo' gan' zo ake'n.

María Magdalenan' bre're' nbankze Jesúsén'

(Mr. 16:9-11)

11 Na' Marían' baga'nné' ka'lte lloa' ban', bze'e belle'. Nna bellte' na'n, blle'ke' na' bwie' lo ba na'. 12 Na' bre're' chop

angl be'nn nak ake' ra'll lliche, zjalli' ake' lo ba na', toe' lli' yichjre gan' bxhoa Jesúsen', na' ye toe' lli' xhnie're gan' bxhoe' na'. 13 Na'll lle ake' no'ren':

—¿Bixchen bello' no're?

Na'll ballie' xti'll ake'n, bne'e:

—Ba badrej ake' Xanllon', na' gara jaro' akre' Le'e.

14 Bayoll bne Marían' ka', ka bayechjkzere' zellá Jesúsen' ko'llre; na' bi gokbe're' chet ka' Le'en. 15 Na'll lle Jesúsen' le'e:

—¿Bixchen bello' no're? ¿Noxhan' llayirjo'?

Marían' llakre' cha' be'nne llap re'j na'n, na'll balwille' le'e, lle'e Le'e:

—Bne, cha' rwe'n jasanoe' ga yobre, bne nada' ga jasanoe' nench lljaxhie'.

16 Na'll lle Jesúsen' le'e:

—¡María!

Na'll byechj Marían' da yobre, na' lle'e Le'e:

—¡Raboni! —di'll hebreo lle'nen nen be'nn llzejnie' be'nne.

17 Jesúsen' lle'e le'e:

—Bi go'xo' nada', le bi nna yeyepa' yebá gan' zo Xa' na'. Bayejrén be'nn ka' ba bzenay xti'lla'n, be'nn ka' nak ka bi'cha', ka zana', na' goll ake' yeyepa' gan' zo Xa'n, be'nnen' nakrenkze Xare. Nake' Dios be'nnen' llona' nada' xhen, leska' nake' Dios be'nnen' llonre xhen.

18 Na'll baza'a María Magdalenan', jadixjwe're' yezikre be'nn ka' llzenay xti'll Jesúsen', le ba bre're' Le'en.

Jesúsen' broe'rawe' be'nn ka' non Le'e txhen

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

19 Na' gol lle' dmio na', nna ndop be'nn ka' non Jesúsen' txhen lo yo'n neyjchochten, le lleb ake' be'nn wnebia' ke be'nn Israel ka'. Na' byo' Jesúsen', na' jase'e kllol be'nn ka', na' lle'e leake':

—Lesó nbaraz lo yichjra'llda'ore.

20 Bayoll bne'e ka', le broe'tere' leake' lo ta'ke'n, na' ren lwite' na'. Na'll bawé akre' kwis, ka bre'e akre' Xanllon'.

21 Na' lle'e leake' da yobre:

—Lesó nbaraz lo yichjra'llda'ore. Kan' bse'l Xa'n nada' yellrio ni, baddia' xti'llle'n, leska' nada' llse'la' re' we're xti'lla'n.

22 Bayoll bne'e ka', na'll brobe' leake', na' golle' leake':

—Lesi'i Spíritu ke Diosen'. ²³ Be'nn ka' yere': “Ba banit barán da xhinnj keré ka'”, ba bnitraokzen na', na' be'nn yere': “Bi nna yenitrao da xhinnj keré ka'”, bi nna yenitraokzen na'.

Tomásen' bre're' nbankze Jesúsén'

²⁴ Na' Tomás be'nnen' bsi'i ake' Tomás Dídimó, be'nn ren rao be'nn chllinn ka', bi zoe' kan' jaroe'rao Jesúsén' leake' lle' dmio na'. ²⁵ Na' be'nn ka' yela' goll ake' le'e:

—Ba bre'to' Xanllon'.

Na'll lle Tomásén' leake':

—Bi chejlia' cha' nbane', cha' bi re'ra' lo ta'ke'n gan' bzo ake' klav ka', na' wzeb xhbená' gan' bdeb klav ka', na' ren le' lwite' na'.

²⁶ Ka bde to xhman na', badop ake' lo yo'n da yobre, na' zerén Tomásén' leake'. Na' la'kze neyjte yo'n, byo' Jesúsén' da yobre, na' jase'e radj ake'n, na' bne'e:

—Lesó nbaraz lo yichjra'llda'ore.

²⁷ Na'll golle' Tomásén':

—Bwia lo ta'ka' ki, na' bzeb xhbeno'n. Na' bzeb na'on lwita' ni, nench chejle'o. Bi gako' be'nn bi llejle', byejle'chga.

²⁸ Na'll bne Tomásén':

—¡Xana', na' Dios kia'!

²⁹ Na'll bne Jesúsén', lle'e Tomásén':

—Tomás, ba byejle'o dan' ba bre'ro' nada'n. Nbaraz ke be'nn ka' ba llejle' ake', la'kze bi nna re'e akre' nada'.

Da kin' nyoj nench chejle'llo ke Jesúsén'

³⁰ Da zan yel waken' ben Jesúsén', da bre'e be'nn ka' non Le'e txhen, da bi nyoj le' ni. ³¹ Na' da ki nyojen nench chejle'-re ke Jesúsén' nake' Cristo, be'nnen' nak Xhi'nn Dios, na' gonne' yel nban zejlikane keré dan' llonlira'llre' na'.

Jesúsén' broe'rawe' gall be'nn ka' non Le'e txhen

21 ¹ Bde ye to lla yobre, broe'rao Jesúsén' be'nn ke'e ka' non Le'e txhen, lloa' nesda'o dan' nzi'i Nesda'o Tiberias, ki gok: ² Ze ake' txhen Simón Pedron' ren Tomás be'nnen' nsi'i ake' Dídimó, na' ren Natanael be'nn yell Caná gan' nbane Galilea, na' llop xhi'nn Zebedeon', na' ye chop be'nn ka' non Jesúsén' txhen. ³ Na' lle Simón Pedron' leake':

—Cha'a wxhen bel.

Na'll lle ake' le'e:

—Leska' wza'rén neto'.

Na'll bza'a ake' jake' lloa' nisdá'on, na' byo' ake' to lo barco. Na't nokze no bel bllel akre' lle' na'. 4 Na' kan' ba za'a lleni' na'n, bre'e akre' ze Jesúsén' lloa' nisdá'on, na' bi gok akre' cha' Le'en. 5 Na'll lle'e leake':

—Xhi'nna' da'o ak, ¿de bel gaollo?

Na'll lle ake' Le'e:

—Ka'a, nokz no lldo'leto'.

6 Na'll lle'e leake':

—Lewza'l yixj bel kerén' kwit barcon' cha'ore, na'll do'l akba'.

Na'll bza'l yixj bel ke ake'n. Na' bel zan kwis bdo'l akre', to bi zoe akre' yego' ake'n lo barcon'. 7 Na' to be'nnen' nllie' Jesúsén', lle'e Pedron':

—Xanllo na'n.

Na' kate golle' Simón Pedron', Xanllo na'n, le bayakdote Pedro xhara'ne'n, le kere bi nake'n llone' llin na', na' le bxhi'tte' lo nisen', nench byob blline' gan' ze Jesúsén'. 8 Na' zjakdo ren be'nn ka' yela' ren barcon', nxhob ake' yixj gan' lla'a belya' ka', le ka do ye chop gayoa (200) waka'a nia', lloa' nisdá'o na'n ze ake'. 9 Ka bayetj ake' lloa' nisdá'on, jadi' akre' ga lli' yi' barje, na' xhoa to belya' rawen', na' ye to yet xtir. 10 Na' lle Jesúsén' leake':

—Leyeyo'x to chop belya' ka' nile, ba ka' za bxhenre na'.

11 Na'll byej Simón Pedron', jaxhie' yixj belen' gan' lli' barcon', na' baxhobe'n gan' nak yo bill. Lla'n to gayoa

chi'nnayon (153) bel xhen ka', na' la'kze lla'a bel zan loe na', bi blle'zen. 12 Na'll lle Jesúsén' leake':

—Ledá gaore.

Na' ni toe' bi bayaxhje, ye ake' Le'e: “¿Noxha rwe'?”; le ba gokbe'e aksre' Xanllo na'n. 13 Na'll jabi'y Jesúsén', na' bxhie' yet xtiren', na'll be'e ke ke be'nn ka', na' leska' bene' belya' ka'. 14 Kan' gok da wyonn rase, broe'rawe' be'nn ka' non Le'e txhen na', bde ka nak babane' radj be'nn wat ka'.

Jesúsén' be'rene' Simón Pedron' di'll

15 Na' ka bayoll badao ake'n, na' lle Jesúsén' Simón Pedron':

—Simón xhi'nn Jonás, ¿nllie'llro' rwe' nada', kerke kan' nllie' be'nn ki nada'?

Na' balli'i Pedron' xti'lle'n, lle'e Le'e:

—Awa' Xana', nnezkzro' nllie'ra' rwe'.

Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Bdap bwia be'nn ka' nak ka xhi'r da'o kia'.

16 Na' golle' le'e da wllop ras:

—Simón xhi'nn Jonás, ¿nllie'ro' nada'?

Na'll da yobre bne Pedron':

—Xana', rwe'kzo' nnezro' nllie'ra' rwe'.

Jesúsén' golle' le'e:

—Bwia be'nn ka' nak ka xhi'r da'o kia'n.

17 Na' da wyonn ras goll Jesúsén' Le'e:

—Simón xhi'nn Jonás, ¿nllie'ro' nada'?

Na' gokya'che Pedron' dan' goll Jesúsén' le'e ka' da wyonne ras, na'll lle'e Le'e:

—Xana', rwe'kzo' nnezro' yeololten, na' rwe' nnézkzero' nllie'ra' rwe'.

Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Bdap bwia be'nn ka' nak ka xhi'r kia'n. 18 Di'll li, di'll li llepa' rwe': Ka goko' bi we'o, kwino' goko' xhara'no'n, na' byejo' kon ga nen ko'o. Na' kat gako' be'nn gore, wli na'on, na' be'nn yobre wakwe' xhara'no'n, na' yeche'e rwe' ga bi llazra'llo'.

19 Golle' le'e ka' nench broe're' Pedron', kan' gak ke'e kat llin lla gate', na' kone len we'rawe' Diosen'. Na'll goll Jesúsén' le'e:

—Kon benlira'll, na' bnao nada'.

Kan' bne Jesúsén' ke be'nnen' nllie're'

20 Na' ye to be'nn non Jesúsén' txhen nawe' leake'. Na' bayechj Pedron' bre're' le'e. Na' nake' be'nnen' nllie' Jesúsén', be'nnen' blle' kwite', kan' bdao ake' xche', ka za gak Jesúsén' rallna'a be'nn ka' llwietate Le'en, be'nnen' bnnabe' Le'e: “Xana', ¿noxhan' wde rwe' rao na'a be'nn ka'?” 21 Ka bre'e Pedron' le'en, lle'e Jesúsén':

—Xana', ¿akxha gak ke be'nn ni?

22 Na'll lle Jesúsén' le'e:

—Cha' lle'nra' nna zokze' kat yeda' da yobre, ¿bi zed llakro'? Rwe'n bzoteze benlira'll nada', na' bzenay kia'.

23 Na'll biteze bne be'nn ka' llonlira'll Criston', ne ake' bi gat be'nnen'. Zan kere bne Jesúsén' bi gate'n, bne'e: “Cha' lle'nra' nna zokze' kat yeda' da yobre, ¿bi zed llakro'?”

24 Be'nn nin' nnezre' kan' gok yeolol da ki, ke len na' ba be'e di'll ki, na' ba bzoje'n. Na' nnézkzello lloe' di'll li. 25 Na' da zanll da ben Jesúsén' da bi nyoj, le chenak nyoj yeololen, ni rao yellrio ni, bi gaken cha'n, le yich zan kwis gaken chenake. Ka'n gakchga.